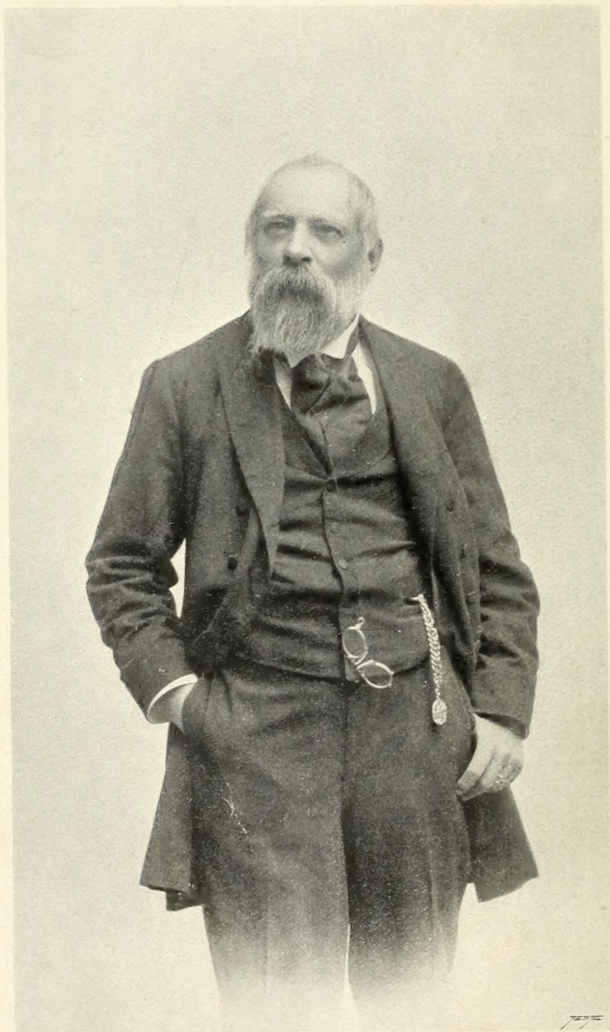

Jar. Vrchlický

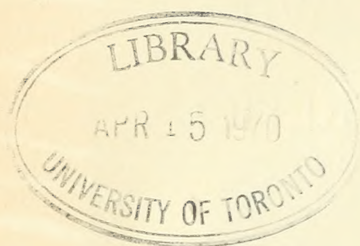
PADESÁT LET ŽIVOTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

VYDALO:

NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE.

1903.

Knihtiskárna dr. Eduard Grégr a syn, v Praze.

ÚVODEM.

Slavnostní číslo Máje, vydané k padesátým narozeninám Jaroslava Vrchlického na oslavu jeho veliké práce a zásluh o českou literaturu, bylo tištěno a vydáno jen v obvyklém nákladu našeho časopisu. Avšak nové a nové přihlášky o toto číslo přiměly nás k tomu, abychom pomýšleli na nové vydání tohoto čísla a to tentokráte ve formě samostatné knihy, která by v době oslav našeho velkého mistra byla širším kruhům poučením o jeho životě a významu.

Knížku tuto veřejnosti podáváme.

Rychlost, s kterou musila býti kniha uspořádána, zavinila snad, že kniha nemá žádoucí jednotnosti, za to, myslíme, půvab nehledanosti a svěžesti dodala jí právě okolnost, že v ní otištěny jsou práce, které pro »Máj« k oslavě Vrchlického snesli jeho přátelé ze studií jeho děl, ze svých apostrof i vzpomínek.

K pracím těm připojili jsme Albertovu studii »Jaroslav Vrchlický«, napsanou ke čtyřicátým narozeninám básníkovým a Máji věnovanou, jako podrobnější rozbor básníkových děl, vynechavše z ní jen, co od jejího vydání zastaralo nebo doplnění by zasloužilo.

Příslušnou část výtěžku této knížky odevzdáme ve smyslu věnování prof. dr. Alberta pokladně spolku českých spisovatelů belletristů Máj.

Redakce Máje.

Satanella.

Jako v hradu trosky šeré
šlehne luny paprsk plný,
jak ve chmurné stíny lesa
zbloudí náhle motýl pestrý,
jak v dno číše zrezavělé
padne krůpěj vína zlatá:
tak v mou mysl zachmuřenou
i v mé srdce osiřelé
šlehnul paprsk věčné lásky,
zbloudil motýl obraznosti,
padla krůpěj poesie —
Řekněte mi k této písni
čeho více zapotřebí?

I.

Roderigo Gonzales
rytíř řádu Johanitů
vyjel jednou k hlídce ranní
jak to míval v obyčeji.

Autograf Jar. Vrchlického z roku 1874.

Let padesát již přešlo nad mou hlavou
vlas zřídnul mi a vráskem se v mou lebku,
můj duch je trpký a mé srdce teskné
nač lásky lék když stráven jsem slávou.

Autograf Jar. Vrchlického z roku 1876.

Na lístek vavřínu z „Via Appia“

Mně nepatří, ač [illegible]
až mnohý, kdo jej utrh, myslil na mne,
a z dálky přinesl jej . . . To sny jsou klamné,
jež [illegible] oblétají stráň.

Ta sklonila se v prach, popadla v dlaň
[illegible] a [illegible]
[illegible] stálý [illegible] a [illegible] zná mne,
[illegible] ve lauru v dlaň.

To jiných bylo psaní. Petrarcovi
my [illegible], [illegible] Kapitolu
[illegible] a [illegible] dolem.

Co [illegible]!
[illegible] z hrobů [illegible] v bolu,
ať [illegible] jej [illegible] polem!

[illegible] — Jar. Vrchlický.

Autograf Jar. Vrchlického z roku 1903.

Ukázky rukopisů Jaroslava Vrchlického.

Jar. Vrchlický má skorem všechny svoje rukopisy. Málokterý chybí — snad jenom několik listů, jež si na mistrovi vyprosili jeho ctitelé, kteří si manuskript jeho uschovali na památku. Mistr má rukopisy svoje vázané v knihách, které tvoří samy o sobě velikou, mnohosvazkovou a originální sbírku. Svazky jsou opatřeny vkusnými vazbami a tvoří velikou knihovnu, před kterou staneš v úžasu. Stojí před tebou veliká skříň, která je plničká narovnaných knih různých formátů. Je tu celá gigantická práce mistrova ve své originální podobě. Ozdobujeme tuto publikaci několika ukázkami rukopisů Jaroslava Vrchlického z různých dob, k nimž podáváme několik řádek na vysvětlenou.

První ukázkou je snímek rukopisu z větší básně »Satanella«, jež vyšla poprvé v »Lumíru« za redakce Svatopluka Čecha a dr. Serváce Hellera (1874.) a po druhé v básních epických a konečně v Ottově vydání Sebraných spisů Jaroslava Vrchlického, kde báseň vyšla již po čtvrté. O sobě, mimo epické básně, vyšla ve »Světové knihovně«.

K ukázce další nutno upozorniti, že je to fragment z básně »Vittoria Colonna« z monologu Michel Angelova. Báseň byla po prvé vytištěna v »Lumíru« r. 1876., po té vyšla o sobě několikráte; rozšířená o řadu nových zpěvů vyšla naposledy v Sebraných spisech Jaroslava Vrchlického u Ottů. Snímek pak básně: Na lístek vavřínu z »Via Appia« je ukázkou z knihy básní Jaroslava Vrchlického. »Prchavé illuse a věčné pravdy« k tisku uchystané. Básně ty vznikly roku 1902. Je

to cyklus sonetů, družící se ke třem cyklům Sonetů samotáře, nesoucí se touž tendencí a týmž směrem. Kniha tato bude jednou z nejzajímavějších, poněvadž je zrcadlem nejvnitřnějšího života básníkova v poslední době. Hlavní jádro knihy tvoří dvě hlavní skupiny a to: Život hmoty a Život duše, kolem kterých se řadí cykly menší, jako: Antické reminiscence — Glossy a nápady — Hermy — Počasy — In memoriam atd. V prologu je sonet o sonetu; epilog, jenž byl již vytištěn ve »Květech«, tvoří báseň »Chata«.

Jar. Vrchlického život.

Jaroslav Vrchlický (rodinné jméno jeho je Emil Frida) narodil se dne 16. února 1853. Otec jeho Filip Jakub Frida v době té byl kupcem v Lounech a pomýšlel právě, nastřádav si malé jmění, přestěhovati se s chotí a jedinou dosud dcerou Marií do Slaného, kde nabízel se mu ke koupi dům. Manželé Fridovi vyjeli si na den vozem do Slaného shlédnouti dům ten, ale hned po návratu, ne-li již na zpáteční cestě, rozmnožena rodina o nového člena, hošíka, jenž v Lounech pokřtěn jménem Emil. Dům ve Slaném skutečně byl koupen, a rodina za kratičko přesídlila do nového otcova působiště. Zde vedlo se básníkovu otci velmi dobře, ale malému Emilovi slánský vzduch valně nesvědčil. Dán proto a pak i z důvodu, že doma dětí přibývalo, ve čtvrtém roce svého věku na zdravější vzduch k svému strýci P. Antonínu Kolářovi, faráři v Ovčárech u Kolína, kde hospodařila farářova matka, básníkova babička. Zde chodil Emil Frida také do školy a zde připravil jej strýc jeho na studia gymnasijní.

Studovati počal, sotva devítiletý nejprvé na gymnasiu Slánském, později dán do Prahy na gymnasium piaristické a když tu pro německý jazyk vyučovací nevalně prospíval, do soukromého gymnasia Jungmannova. Na soukromém ústavě tom absolvoval

sextu. Zatím změnily se poměry jeho rodiny velice. Když otec jeho do Slaného se přistěhoval, neměl tu vážnějšího konkurenta, ale během let usadila se tu celá řada kupců zámožnějsích, rodina zatím vzrostla o několik nových členů, a tak bylo třeba pomýšleti opětně na nové, výhodnější působiště. To nalezeno šťastně v Domažlicích, kde otec jeho převzal starý obchod a po nevlídném svém předchůdci získal si čilostí a vynalezavostí svou mnoho zákazníků. Vyráběl sám i leštidlo i čokoládu, radil lidem v nemocech, a po celém Chodsku píval se jeho zdravotní likér »životník«.

S odchodem rodičů do Domažlic přestoupil Emil Frida na gymnasium Klatovské a zde také maturoval r. 1872.

Jako septimán Klatovského gymnasia uveřejnil první své básně s přijatým jménem Jaroslav Vrchlický ve Světozoru a v almanachu Anemonkách. Tam byly arci už chráněny před krutým osudem jeho prvních básnických pokusů, jichž rukopisy rozřezával mladému poetovi otec na kornouty. (Světozor 1878, životopis J. V.). Po maturitě vstoupil Jaroslav Vrchlický nejprvé do semináře v Praze, ale již po půl letě zanechal theologie a přešel na fakultu filosofickou, kdež studoval filosofii, historii a moderní filologii.

Mezi tím rozvíjela se arci již bohatě Vrchlického činnost literární. Básnický pseudonym, který mu vymyslil přítel jeho a spolužák na gymnasiu Klatovském J. Thomayer (prof. Dr. J. Thomayera článek v Zlaté Praze roku 1893), jiř podržel a s ním počal vystupovati vždy častěji a častěji v časopisech. Po Světozoru dostal se nejprve do Lumíra.

Vítězslav Hálek, redaktor Květů a později Lumíra, jenž udával tehdá tón v celé poesii, nebyl Vrchlickému valně příznív, a tak asi polovina básní, vydaných později v první Vrchlického knize »Z hlubin« (1875), vandrovala do koše. Vrchlický za to pomstil se Hálkovi — věnovav svou první knihu památce Hálkově. Bystřejší oko než Vítězslav Hálek měl již Neruda. »Jednou Hálek někam odcestoval — vypravuje Vrchlický v Černé Hodince Máje — a rubriku

básní převzal Neruda, a led byl náhle prolomen. Bože, jaké to byly ještě tenkrát idyllické doby! Ty dva kousky v »Lumíru« (Vlčí stopa, Dědicové) mi udělaly po kavárnách jméno.« Ale jméno to záhy počalo býti známo po celých Čechách, a když r. 1875. vyšly básně »Z hlubin«, bylo již zjevno, že tu vystupuje básník, jakého česká literatura dosud neměla.

R. 1875. absolvoval Vrchlický filosofii a stal se vychovatelem v domě hraběte Montecuccoli-Laderchi, s jehož rodinou ztrávil celý rok v Italii a to v Maraně sul Panaro a v Livorně. Navrátiv se počátkem r. 1876. do Čech, byl supplentem na pražském ústavě ku vzdělání učitelů, rok po té jmenován sekretárem české techniky, kterýžto úřad zastával až do roku 1893, vykonávaje vedle něho pravé divy práce literární. R. 1892. jmenován byl českou universitou pro obsáhlé vědomosti své v oboru světových literatur i pro veliké zásluhy o literaturu českou čestným doktorem filosofie, r. 1893. stal se mimořádným a r. 1898. řádným profesorem cizích literatur na české universitě pražské.

Otec básníkův, k jehož velkému pohoršení nosil kdysi mladistvý poeta Vrchlický »vlasy à la Robert Hamerling dlouhé, nepodajné, kolmo na límec splývající, jako koňská hříva« (Vrchlický v Černé Hodince), nedočkal se slávy synovy. Z Domažlic odstěhoval se s rodinou do Moravské Ostravy, kde svěřena mu správa velkého mlýna a manželce jeho obchod krupařský. Služba v Mor. Ostravě byla výnosná, ale matka básníkova toužila zpět do Čech, a tak nedošlo na to, aby byl otec Vrchlického splniti mohl slib, že vezme syna Emila jednou na dlouhé cesty do Haliče a Ruska, jež pro závod podnikal. Z Mor. Ostravy odstěhovali se Fridovi zpět do Čech, do Čisté u Rakovníka, kde otec jeho převzal mlýn, jmění těžce získaného pozbyl a kde již od r. 1874 na hřbitově odpočívá. (List ze hřbitova v knize »Co život dal«).

Matka básníkova žije dosud v Nových Dvorech u Kutné Hory.

Ředitel vyšší dívčí školy pražské, spisovatel a do nedávna dramaturg Národního divadla Bedřich Frida, jest bratrem básníkovým. Chotí Jar. Vrchlického je dcera zesnulé spisovatelky české Sofie Podlipské.

Z poct, kterých se Jar. Vrchlickému dostalo, budiž uvedeno, že vyznamenán byl čestným odznakem »za umění a vědu«, r. 1890. jmenován řádným členem České Akademie a nedávno i doživotním členem panské sněmovny. Mimo to jest čestným členem král. akademie v Padově, čestným členem Tovaryšstva polského v Paříži, členem felibrů (sdružení básníků provençalských) v Marsilii a čestným členem Umělecké besedy v Praze.

Pro úplnost dodati sluší ještě, že r. 1883. Vrchlický redigoval »Světozor«, v letech 1884—1893 obstarával divadelní referát »Hlasu Národa«, od r: 1897. do r. 1902. byl spoluredaktorem »České Revue« a že dosud rediguje »Sborník světové poesie«, vydávaný Českou Akademií. Vynikající účast měl Jar. Vrchlický také při redakci pětidílné »České poesie XIX. věku«, kterou vydal Máj, jehož je Vrchlický nyní předsedou.

Spisy Jaroslava Vrchlického,

spořádané podle roku, kterého byly vydány.

I. Spisy lyrické a epické.

1. R. 1875: Z hlubin, 2. vyd. r. 1882, 3. vyd. 1897.
2. » 1876: Sny o štěstí, 2. vyd. r. 1887, 3. vyd. 1900.
3. » 1876: Epické básně, 4. vyd. 1902.
4. » 1877: Vittoria Colonna, 4. vyd. (rozmnožené) 1900.
5. » 1878: Duch a svět, 2. vyd. r. 1882, 3. vyd. 1899.
6. » 1878: Symfonie, 3. vyd. 1898.
7. » 1878: Rok na jihu, 2. vyd. 1898.

8. R. 1879: Mythy, I. cyklus, 4. vyd. 1902.
9. » 1879: Eklogy a písně, 2. vyd. (rozmnožené) r. 1889, 3. vyd. 1902.
10. » 1880: Dojmy a rozmary, 2. vyd. 1897.
11. » 1880: Pantheon, 2. vyd. (rozmnožené) r. 1883, 3. vyd. 1898 (»Hlasy v poušti« Sebr. spisů sv. XVII.)
12. » 1882: Hilarion, 2. vyd. 1897.
13. » 1882: Poutí k Eldoradu, 2. vyd. 1889.
14. » 1883: Mythy, II. cyklus, 3. vyd. 1898.
15. » 1883: Sfinx, 2. vyd. 1897.
16. » 1883: Co život dal, 2. vyd. 1897.
17. » 1883: Staré zvěsti, 2. vyd.
18. » 1884: Perspektivy, 2. vyd. 1897.
19. » 1885: Nové básně epické, 2. vyd. 1899.
20. » 1885: Jak táhla mračna, 2. vyd. 1897.
21. » 1885: Sonety samotáře, 2. vyd. 1897.
22. » 1885: Twardowski, 3. vyd. 1900.
23. » 1886: Selské ballady, 2. rozmnožené vydání 1898.
24. » 1886: Hudba v duši, 2. vyd. 1897, 3. vyd. 1903.
25. » 1886: Zlomky epopeje, 2. vyd.
26. » 1887: Zlatý prach, 2. vyd. 1898.
27. » 1887: Motýli všech barev, 2. vyd. 1899.
28. » 1888: Čarovná zahrada, 2. vyd. 1900.
29. » 1888: Dědictví Tantalovo, 2. vyd. 1898.
30. » 1888: Na domácí půdě. (Pojata v novém vydání do knihy: Má vlast).
31. » 1889: Různé masky, 2. vyd. 1899.
32. » 1889: Hořká jádra, 2. vyd. 1889, 3. vyd. 1903.
33. » 1889: Dni a noci, 2. vyd. 1897.
34. » 1889: È morta, 2. vyd. 1894.
35. » 1890: Fresky a gobeliny, 2. vyd. 1897.
36. » 1890: Hlasy v poušti, 2. vyd. 1898.
37. » 1891: Nové sonety samotáře, 2. vyd. 1902.
38. » 1892: Brevíř moderního člověka, 2. vyd. 1903.
39. » 1892: Život a smrt.
40. » 1892: Bodláčí z Parnasu, 2. vyd. 1900.
41. » 1893: Moje sonata, 2. vyd. 1897.
42. » 1893: Potulky královny Mab, 3. vyd. 1903.

43. R. 1894: Okna v bouři.
44. » 1894: Kytky aster.
45. » 1894: Nové zlomky epopeje.
46. » 1895: Než zmlknu docela.
47. » 1895: Knihy sudiček.
48. » 1895: Písně poutníka, 2. vyd. 1898.
49. » 1896: Poslední sonety samotáře.
50. » 1896: Napadlo rosy.
51. » 1896: Skvrny na slunci, 2. vyd. 1899.
52. » 1897: Pavučiny, 2. vyd. 1898.
53. » 1897: Bar-Kochba.
54. » 1898: Na sedmi strunách.
55. » 1898: Z niv poesie národní a umělé I.
56. » 1899: Překročen zenit, 2. vyd. 1900.
57. » 1899: Bozi a lidé.
58. » 1900: Rok básníkův.
59. » 1901: Z niv poesie národní a umělé II.
60. » 1901: Žamberské zvony a jiné básně.
61. » 1902: Já nechal svět jít kolem.
62. » 1902: Votivní desky.
63. » 1902: Má vlast.
64. » 1903: Duše mimosa.
65. » 1903: Prchavé illuse a věčné pravdy.

2. Spisy dramatické.

(Spořádány až do Midasových uší podle roku, kterého vznikly, od 20. dramatu dle let, kdy byly vydány.)

1. R. 1881: Drahomíra.
2. » 1881: V sudě Diogena.
3. » 1882: Smrt Odyssea.
4. » 1882: Noc na Karlštejně.
5. » 1883: Hippodamie, část 3.
6. » 1884: Láska a smrt.
7. » 1884: Julian Apostata.
8. » 1885: Soud lásky.
9. » 1885: K životu, 2. vyd. r. 1885.
10. » 1886: Rabínská moudrost.
11. » 1886: Exulanti.

12. R. 1886: Nad propastí.
13. » 1887: Pomsta Catullova.
13. « 1887: Hippodamie, část 1.
15. » 1888: Pietro Aretino.
16. » 1888: Bratři.
17. » 1888: Trojí políbení.
18. » 1890: Hippodamie, část 2.
19. » 1890: Midasovy uši.
20. » 1894: Láska a smrt.
21. » 1894: Svědek.
22. » 1894: Závěť Lukavického pána.
23. » 1896: Marie Calderonova.
24. » 1897: Epponina.
25. » 1897: Král a ptáčník.
26. » 1900: V uchu Dionysiově.
27. » 1901: Trilogie o Simsonovi.

3. Texty k hudbě.

1. Švanda dudák.
2. Svatá Ludmila.
3. Bouře.
4. Armida.
5. Král a sedlák.
6. Sv. Vojtěch.
7. Jessika.

4. Překlady do češtiny.

1. Viktor Hugo: Básně. 1874.
2. G. Leopardi: Básně. 1876.
3. Poesie francouzská nové doby. 1877.
3. Dante: Peklo. 1879, 1890.
5. Leconte de Lisle: Kain. 1880.
6. Dante: Očistec. 1880, 1891.
7. Z divanu Hafize. 1881.
8. Viktor Hugo: Nové básně. 1882.
9. Dante: Ráj. 1882, 1892.
10. Cannizzaro: Výbor básní. 1884.
11. Poesie italská nové doby. 1885.
12. E. About: Vrah. 1885.
13. Leconte de Lisle: Výbor básní. 1886.

14. Tasso: Osvobozený Jerusalem. 1889.
15. Michel Angelo: Básně. 1889.
16. Byron: Hebrejské melodie. 1890.
17. Carducci: Výbor básní. 1890.
18. E. Poe: Básně. 1901.
19. Foscolo: Báseň o hrobech. 1891.
20. Göthe: Faust (1. a 2. část). 1891.
21. Dante: Nový život a lyrické básně. 1891.
22. Hostem u básníků. 1891.
23. Verdaguer: Atlantis. 1891.
24. Ariosto: Zuřivý Roland. 1891.
25. Schiller: Vilém Tell. 1892.
26. Echegaray: Světec či blázen. 1892.
27. Lope de Vega: Sedlák svým pánem. 1892.
28. Moderní básníci francouzští. 1892.
29. Goldoni: Paní hostinská 1893.
20. Echegaray: Mariana 1894.
31. H. Lingg: Výbor básní 1894.
31. Z cizích Parnassů 1894.
33. Tři knihy vlašské lyriky 1894.
34. Baudelaire (Goll): Výbor květů zla 1894.
35. Mickiewicz: Tryzna 1895.
36. Robinson-Darmesteter: Výbor básní 1896.
37. Arany: Budova smrt (Brábek) 1897.
38. de Amicis: Na Oceaně (Hanus) 1897.
39. Ibsen: Nápadníci trůnu 1897.
40. Ši-King'u díl I. (Dvořák) 1898.
41. Moderní básníci angličtí 1898.
42. Rostand: Cyrano de Bergerac 1899.
43. Moliére: Lakomec 1899.
50. Calderon: Dáma skřítek 1900.
51. — Kvas Baltasarův 1900.
52. — Život je sen 1900.
53. — Lékař své cti 1900.
54. Hamerling: Ahasver v Římě 1900.
55. Giacosa: Červený hrabě 1900.
56. Shelley: Odpoutaný Prometheus 1900.
57. Fr. Petrarca: Tři kanzóny 1900.
58. Andersen: Pohádky I.—III. 1900.
59. Calderon: Posvátný Parnass 1901.
60. V. Hugo: Nové překlady 1901.
61. Byron: Manfred 1901.

62. Leconte de Lisle: Nová řada překladů 1901.
63. Calderon: Velká Zenobie 1901.
64. Shelley: Výbor z lyriky 1901.
65. Calderon: Socha Prometheova 1901.
66. — Korunovaná pokora rostlin 1901.
67. — Dcera vzduchu, díl I. 1901.
68. — » » díl II. 1901.
69. Cid v zrcadle španělských romancí 1901.
70. Camões: Lusovci 1901.
71. V. Hugo: Hernani 1902.
72. Calderon: Moje dáma nade všechno 1902
73. France: Červená lilie 1902.
74. Calderon: Dva milenci nebes 1902.
75. Dumas Alex.: Tři mušketýři 1902.

5. Belletrie.

1. Povídky ironické a sentimentální 1886.
2. Barevné střepy 1887.
3. Nové střepy barevné 1887.

6. Studie.

1. G. Leopardi, jeho život a spisy 1880.
2. Básnické profily literatury francouzské 1887.
3. Studie a podobizny 1892.
4. Nové studie a podobizny 1897.
5. O knihách a lidech 1899.
6. Devět kapitol o novějším románu francouzském 1900.

·φ·

Pokus o nákres architektoniky původních básní Jaroslava Vrchlického.

Skupina I. Knihy ryzí subjektivnosti. Lyrika osobní. Z hlubin. — Sny o štěstí. — Rok na jihu. — Eklogy a písně. — Pouti k Eldoradu. — Jak táhla mračna. — Hudba v duši. — Hořká jádra. — Okna v bouři. — Písně poutníka. — Pavučiny. — Symfonie. — Duše mimosa.

Skupina II. Knihy tíhnoucí k životnímu dílu »Epopeje človečenstva«. Duch a svět. — Vittoria Colonna. — Hilarion. — Sfinx. — Staré zvěsti. — Perspektivy. — Twardowski. — Zlomky epopeje. — Dědictví Tantalovo. — Fresky a gobeliny. — Brevíř moderního člověka. — Nové zlomky epopeje. — Skvrny na slunci. — Bar Kochba. — Bozi a lidé. — Votivní desky.

Skupina III. Knihy čisté objektivnosti: Mythy (1. a 2. cyklus). — Epické básně. — Nové básně epické. — Selské ballady. — Obě tyto poslední skupiny, II. a III. se prostupují a jako epika celkem splývají. K lyrice patří dále skupiny IV., V. a VI.

Skupina IV. Knihy lyriky objektivní, více ke stránce formální než ideové tíhnoucí: Dojmy a rozmary. — Sonety samotáře. — Nové sonety samotáře. — Poslední sonety samotáře. — Zlatý prach. — Čarovná zahrada. — Moje sonata. — Než zmlknu docela.

Skupina V.: Knihy smíšeného charakteru skupiny I. a IV. Co život dal. — Motýli všech barev. — Různé masky. — Dni a noci. — Život a smrt. — Kytky aster. — Knihy sudiček. — Napadlo rosy. — Na sedmi strunách. — Překročen zenith. — Rok básníkův. — Žamberské zvony. — Já nechal svět jít kolem.

Skupina VI. Knihy tendence vlastenecké a časové: Pantheon. — Na domácí půdě. — Hlasy v poušti. — Bodláčí s Parnassu. — Má vlast.

Dramatická díla Jaroslava Vrchlického dle látek srovnaná.

Zajímavý a výmluvný je tento přehled. V několika málo skupinách dramatická díla Vrchlického sestavena, poskytují jasný doklad o tom, jak nevyčerpatelný duch mistrův takřka většinu století probádal a že až do pravěku došel, aby z něho vážil podnět

a látku ku svojí dramatické tvorbě. Všecka díla dramatická možno roztříditi ve 4 skupiny, z nich první, skupina A, obsahuje tyto české hry historické.

Trojí políbení — český pravěk.
Drahomíra — český pravěk. Sem zařaditi dlužno také oratoria »Svatá Ludmila« a »Sv. Vojtěch.«
Bratří — X. stol.
Noc na Karlštejně — XIV. stol.
Rabínská moudrost — XVI. stol.
Exulanti — XVI. stol.

Skupina B. Antické hry:

V sudě Diogena. Smrt Odyssea. Hippodamie (Námluvy Pelopovy. — Smír Tantalův. — Smrt Hippodamie) Pomsta Catullova. Midasovy uši. Epponina. V uchu Dionysiově.	Mythus antický ve hrách proloženým písmem vytištěných s historií splývající.

Skupina C. Jiné hry historické:

Julian Apostata. — Byzantinská doba.
Láska a smrt. XI. století.
Soud lásky. XIV. stol.
Pietro Aretino. XVI. stol.
Marie Calderonova. XVII. stol.
Trilogie o Simsonovi. — Mythus biblický.

Skupina D. Moderní hry:

K životu. Nad propastí. Svědek. Závěť Lukavického pána.	Dnešní doba.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

Sám o sobě.

Interviewem zachytil: **JUDr. R. J. Kronbauer.**

•

Myslím, že nejvíc bude touto statí překvapen sám — Jaroslav Vrchlický. Poznámka pod titulem měla by vlastně zníti: interviewem zcela nahodilým, při různých příležitostech, po schůzích o černých hodinkách Máje i ve volných besedách dotazováním zachytil a sebral. Není interview dílem jednoho okamžiku, nebyl vykonán za jedné určité návštěvy, a nebylo nikdy mistrovi řečeno, že interviewent přichází proto, aby z něho obvyklým novinářským způsobem vylákal řadu odpovědí na dotazy. Myslím, že by u Vrchlického nikdo nepochodil. »Můj život je v mých knihách,« odpověděl komusi, jenž přišel za tím účelem, aby mistra pohnul k hovornosti.

Pravda — byl jsem u Vrchlického častokráte a byl jsem u něho naposledy o novém roce. Mistr mne pozval, já se posadil, a jako vždy tak i tentokráte až úzko mně bylo, když jsem se rozhlédl kolem sebe a viděl, jak celá mračna knih kolem mne táhnou. Hovořili jsme o literatuře, mluvili jsme o docela všedních věcech, ale já pořád v duchu vzpomínal na přítele Františka Heritesa, jenž mne upozornil, abych mistra požádal, by mně ukázal originální svoji knihovnu ... ne tu, která v tisících svazcích jako mračna táhla kolem mojí hlavy, ale knihovnu svých vázaných rukopisů. Vrchlický rozžal svíčku a vedl mne do chodby, kde jsem spatřil unikum, knihovnu, která bude míti dozajista jednou v museu svoje čestné umístění. V ohromných svazcích, jichž je aspoň sto, stojí tu vedle sebe v šiku mistrovy rukopisy, dle knih tištěných svázané a svou řadou a rozměry zrovna imponující. Pak jsem požádal přelaskavého mistra (v duchu jsem si vzpomněl, co by to bylo za pěknou kapitolku, pod názvem: »hostem u básníka«), aby mně

ukázal svůj denník, do kterého zapisuje od r. 1876. co napsal. Kdo by nežasl, kdyby viděl, že je tu zaznamenáno, že Vrchlický jednou za jeden měsíc napsal až šedesát básní. Tu se mistr poněkud rozhovořil a rozehřál. Díval jsem se do stránek, hustě psaných a bystře dával pozor na každé slovo. Našli jsme v zápisníku datum, kdy Vrchlický překládal Götheova »Fausta«, mistr vypravoval živě episodku o tom, jak se mu ztratil první díl rukopisu a jak jej s pomocí c. k. pražské policie našel (zajímavý tento detajlek nalezne čtenář na jiném místě listu), rozhovořil se o své původní tvorbě, chodil po pokoji, upozornil mne na historickou budovu svatováclavské lázně, na kterou se často dívá oknem své pracovny, já vyslechl jeho odbočku a časové vzpomínky, vrátil jsem se zase k zápisníku a probíral stránku za stránkou a dílo za dílem. Rozumí se samo sebou, že jsem svými dotazy vyvolal celou řadu odpovědí, jež sloučeny a svázány s výroky jindy pronesenými dostaly ráz časovosti.

Hodiny ubíhaly, a nikdo z nás toho ani nepozoroval. Bůh ví, že se tím nechlubím, ale je třeba, abych všechno upřímně a otevřeně pověděl. Napsal jsem interview, který je mosaikou z různých výroků a složen z mistrných poznámek a sentencí. Po schůzích Máje hodiny jsme sedávali, dotazovali se — Vrchlický si často požaloval a pozasteskl, já stranou za ním v koutě sedával a pilně jsem si znamenával, abych měl materiál ke své knize »Z černých hodinek v Máji«, z níž jsem již několik ukázek také uveřejnil. Je to tedy interview zvláštního rázu — ale slova toho možno užiti přes to, že zaznamenány a v souvislosti uvedeny jsou tu odpovědi, jež Vrchlický dával jiným lidem, stesky a polemiky, jež proslovil ve chvíli, kdy ho to neb ono zabolelo. Jeť můj Bože ten Vrchlický krom toho, že je básníkem, také člověkem.

* * *

Francouz, jenž pronesl známé okřídlené slovo: »le moi est haïssable« byl mužem dle mojí chuti. Já bych, věřte, nedovedl napsati o sobě takové tlusté knihy »básně a pravdy«, jak se stalo modou a v čem vidí mnozí tolik, že toho v naší »na memoiry tak chudé literatuře«, jak zní obligátní heslo, tak bolestně postrádají. Já si myslím, že každý básník (a ten jedině titul bych si na budoucnosti vyprosil) může aplikovati na sebe s malou obměnou slova Schillerova Wallensteina »V tvých ňadrech jsou hvězdy tvého osudu«, totiž: V tvých dílech jsou stopy tvého života ... — — —

* *
*

Když jsem Vrchlickému se zmínil o tom, že by mohl napsati k jubileu o sobě něco sám, řekl: »Povídati něco o sobě, zdá se mně samolibé, ješitné, ano zbytečné. Té nejvnitrnější pravdy beztoho nikdo o sobě zcela a upřímně neřekne a improvisovati nějakou báseň, která by měla býti pravdou, nebo pravdu, která by byla básní, nebylo by o vindru lepší. Ostatně není ani padesátým rokem život uzavřen a proto lze bezpečně třímati jedině fakta, a těmi jsou právě jen moje knihy ...«

* *
*

Jeden z mých »přátel« — myslil, že hodně sníží mou práci tím, když má dramata nazve improvisacemi. Výrokem tím však jsem nebyl nikterak ani za mák uražen, nebo mám o vždy hotovém improvisačním talentu větší mínění než jest u nás náhodou zvykem a obyčejem. Mohu říci, že jsem improvisoval všechny své knihy, ano, že jsem improvisoval skoro celý svůj život, stejně jako jiný své knihy pracně spotil a život zhnětl s určitou kombinací všemožných eventualit a s určitým cílem budoucnosti. Tím již nijak není řečeno, že jsou knihy dobré a život dobrý — jsouť jak známo improvisace též špatné, ano i velmi špatné, zrovna jako životy ...

Tedy knihy! Je jich dost, původních i přeložených. Nejsou stejné ceny, ale každá jest jakýsi dokument mého improvisátorství. Ať jsou esthetické vady těchto improvisací jakékoli, jednu vlastnost všech improvisací mají — jakousi pravdu, či lépe řečeno, bezprostřednost pravdy.

* * *

Jiný opět mně vyčetl nestejnost či neustálenost názoru životního čili jinak nedostatek systému nějakého. I tato vada, je-li to vadou, plyne ryze z improvisátorského rázu mé celé tvorby. Jsem již člověk okamžiku, hned jásající, hned zoufající — teď ovšem již lety trochu vyrovnanější v obém. To děkuju vlivům svých »přátel«, kteří mi otrávili radost a naučili mne bráti vše skepticky či lépe s dobráckou ironií. — Ano, ustálenost světového názoru, hezky se to řekne, ale mějte ji, když jste synem XIX. věku, kde na vás tolik vichrů naráželo a naráží? Chtějte od lyry hozené na poušť, jak dí Shelley, aby hrála stále jedním akkordem, když se vše o ni opírá a také otírá? A tak mne výtka nedostatku filosofického názoru zrovna tak málo zabolela jako výtka improvisátorství, a já jsem byl a jsem tak smělý, že od těch dob jsem bez filosofické soustavy improvisoval klidně dál, jak se co o mne opřelo, a byly to někdy vichřice, že se ten chudý nástroj chvěl pod jejich údery, div že jim odolal.

* * *

Divný osud mne stihl: V mládí jsem byl přibíjen pro svůj kosmopolitismus, teď se mně vytýká zle moje vlastenčení.

Göthe pravil kdysi: »Kdo chce pěvce pochopiti, musí v jeho zemi jíti« — rozuměj zemí celé ovzduší jeho života zevnějšího a vnitřního. Toto utvařuje knihy každého autora, a aspoň tuto

spravedlnost, býti posuzovánu dle tohoto axiomatu, tu má snad právo každý požadovat, i ten diletant literární, a tak i tato se snad také ani mně neupře.

* *
*

A tak jsem tedy v daném poměry prostředí improvisoval bez jednoty názoru světového od roku 1868, kdy jsem jako klatovský sextán napsal verše: »Sloup u cesty poražený, písmo na něm k nepoznání« (první, které jsem uznal za jakž takž možné) až do roku 1903, kdy se blížím k padesátce svého rovněž improvisovaného života.

V rámcích těchto improvisací měl jsem právě však jistou určitou snahu. Ve knihách čistě lyrických chtěl jsem vysloviti *jen sebe*, v epických a smíšených pak svým prostředím *člověka* XIX. *věku*, jak se dívá na rozvoj lidstva a jak chápe jeho úkoly. Následkem nehotovosti mého filosofického já vznikl onen dualismus, který se táhne celou mou činností — *pro sebe* jsem pessimista, *pro lidstvo* optimista, v lyrice líčím, jaké to mé já *bylo* a co prodělalo, v lyricko-epické části svého díla, jak jsem to viděl na objektu, jejž zde tvořilo člověčenstvo nebo vlastní národ. Že tam jsem byl pessimistou a zde optimistou, pochopí každý člověk dobré vůle, nemá-li té, ať raději o mé snahy neb mou padesátku nezavadí, nebo jen jedna věc mne bolí ještě na světě, t. j.: nedostatek dobré vůle u jiného neb zúmyslná zloba.

* *
*

Vedle obsahu knih, ať pessimistických ať optimistických, ať sentimentálních ať ironických, je tu ještě jejich forma. Jsem formalistou, ne tak přísný jako Eliška Krásnohorská, ale přece přísný dost a připomínám ještě, že vždy jsem vycházel od zásady, podávati své ovoce aspoň na talíř čistém, nemůže-li býti právě nádherný a naprosto ve všem tvarů originálních.

* *
*

A propos formalismu. Mám tu jisté slabosti. Vysoce si vážím všech, kdo pracovali u nás tímto směrem. Zdá se mi, jakoby každé získání nové formy poetické bylo krokem ku předu, obohacením a rozšířením básnického území. Proto tak cením Jungmanna, Douchu a všechny, kdož poesii českou, byť i pokusy, na dobu jich ovšem smělými, snažili se povznésti. Ano, to je to pravé slovo.

Nebo, co má zvláštní, exquisitní formu, nemůže již proto býti banálním, všedním a sprostým.

* *
*

Mám přímo odpor k povrchnosti, nedbalosti a strojené souverénosti formální. Naše technika básnická je přece tak prostá a jednoduchá, že jest přímo nepochopitelno, zúmyslně chtíti zde něčeho zanedbávati. Ale přes to nejsem otrockým služebníkem rýmu, nebo vím, že na př. dobrý »blankvers« je často těžší než mnohá komplikovaná forma rýmová.

* *
*

O ceně mých knih, ať již lyrických či epických, jest již přece mínění po Čechách jakž takž ustálené — ale za to o mých dramatech i můj mnohý nejlepší přítel je přesvědčen, že jsem jich psáti neměl, že jsou to věci i přes nahodilé úspěchy premiér i repris celkem pochybené. Říkal to totiž můj přítel Stroupežnický, psávali to jiní »přátelé« a bylo jich hodně a jisté jsou toho mínění ještě i dnes mnozí. A když ani tito znalci nejsou sjednoceni, což teprvé mohu říci já! Vím jen to, že jsem po 27. kusu svém odložil zatím péro dramatika a že čekám, až »my mrtví se jednou vrátíme«. Můj přítel Julius Zeyer je mi tu posilujícím příkladem.

* *
*

Více než půlku mé činnosti literární tvoří mé překlady z cizích literatur. Jako má divadla způsobily mi nesčetných hořkostí a tvoří to druhé, čeho jsem prý neměl dělati v svém životě. Ale jestli jsem si to stran dramatu vzal k srdci, stran překladů to učiniti nehodlám a myslím, že i umíraje, budu se zabývati nějakým problémem překladatelských otázek, jichž je tolik a tak důležitých. Vím rovněž, že jsou moje překlady nestejné, ale vím též, že v těchto improvisace skutečně ustoupla vždy do pozadí a že byly vždy prací snad mou nejmilejší, třeba nejnevděčnější.

Práce překladatelské vedly mne ke studiím autorů a o autorech, jež jsem překládal, což vedlo mne k nynějšímu působišti universitnímu a k řadě studií literárních. I tyto byly všelijak posuzovány. Ale jedno snad se mně neupře, že v lecčems jsem zde měl prioritu u nás a o lecčems projevil soud, nechť jednostranný třeba, vždy dobrou vůlí vedený a jistě liberální. —

* *
*

Bylo by dětinské a nemělo by smyslu, popírati vlivy velikých mistrů. Naopak, hrdě se jimi honosím a jsem jim z hloubi duše vděčen. V ohledu tom spíše inklinuju ještě k přehánění cizí zásluhy a velkosti, což mi bylo nejednou vytýkáno. Patří k mé povaze, že vždy rád se něčemu obdivuju. Tak mé překlady jsou vlastně řada holdů básnických těm, kteří mne vzpružili a kterým jsem se mohl obdivovati. Jen tak z pouhého interessu vnějšího jsem nepřekládal neb aspoň tuze málo. Má předloha mne musí elektrisovat, pak jsem její nadobro. Mohu říci, že všechno mé překládání je vlastně učení se a díkůčinění.

* *
*

Götheovo slovo o komandování poesie jest jedním z největších sofismatů. Ovládej si formu jak chceš, nedostaví-li se ten pravý moment, vypoví službu

i nejpřísnější komando nejželeznější vůle. Laik se dá snad oslniti, ale každý skutečný básník pozná a musí poznati, kdy se »tvůrčí jiskra« dle našeho Čelakovského vznítila sama a kdy byla vznícena — jakkoliv.

Co budu dělat po padesátce? Jako improvisátor to ani dobře říci nemohu, a ani jako autor neustáleného názoru na svět. Vynasnažím se aspoň, abych dokončil a to co možná nejlépe některé od let pracované překlady, jako Pariniho »Den« nebo Shakespearovy sonety atd. Zahálet nebudu jistě . . .

ANT. KLÁŠTERSKÝ:

Jar. Vrchlického dílo básnické.

Kdo zná Vrchlického? Kde jaká ruka se zvedá v národě českém, a přece tvrdím směle, že zná jej málokdo. Potřebí-li k pouhému sestavení všech jeho děl půl dne práce, lze si představiti, jakého studia vyžadují všecky jeho spisy. A kdo nepřečetl všech jeho děl, nezná Vrchlického. Při chvatu horečném, v jakém žijeme, při neutuchající produkci básníkově vidí dnes literární postavu mistrovu jasně snad jen ten, kdo od počátku knihu za knihou, sledoval její vzrůst do rozměrů budících obdiv i daleké ciziny. Jednotlivá báseň, některý svazek jeho poesie může unésti a okouzliti, ale teprve, když probrali jsme se celým jeho básnickým dílem, rozvinuje se před námi ona dřív netušená čarovná krajina s tolika imposantními vrcholy, tajemnými hlubinami jezer, s lesy a vodopády, spustlými parky, idyllickými koutky i divými propastmi. Jinde, kde není toho zimničního

chvatu jako u nás, kde není toho tříštění sil mezi prací pro chléb a prací pro literaturu, tam seskupují se celé literární společnosti k ocenění a prohloubení významu básníka, jejž zvedly na svůj štít, jednotlivec může studiu jediného básníka velkého zasvětiti svůj celý život, u nás... — Také úkolem této stati nemůže býti leč snaha vyznačiti onu nádhernou křivku, kterou nesl se až dosud básnický rozlet Vrchlického, vypjatou linii, která nezmizela a nezmizí a jejíž dráhu označují jednotlivá díla jeho, zářící jako hvězdy první velikosti.

Roku 1871. jako septimán klatovského gymnasia spatřil uveřejněny první své básně ve Světozoru a v almanachu »Anemonky«, a od té doby je celý život jeho jediným dlouhým řetězem literárních činů. Prvním samostatným svazkem jeho poesie byla kniha lyriky »Z hlubin«, vydaná r. 1875, v době, kdy českému čtenáři vrcholkem byla poesie Hálkova, a pronikl na ráz. Ani ne tak u kritiky jako u čtenářstva, v jehož řadách vzbudila kniha jeho pravé nadšení. Ano, zde — tušilo dobře — vystupuje nový velký básník! A přece hlavní nota knihy, pessimistický ráz její, tak sympathický mládeži, nebyly v české poesii novinkou. Literární zlomyslníci (byli vždy a bohužel, budou), kteří dopídili se již, že Vrchlický překládá z básníků francouzských (Básně Viktora Huga v jeho překladu vyšly již r. 1874), čichali tu vliv poesie francouzské, a zatím stál Vrchlický v době té nejblíže básníku Rudolfu Mayerovi, jak některé cykly jeho první sbírky zřejmě ukazují. Ale co bylo nové, co podmaňovalo a okouzlovalo, byla jeho básnická řeč, bylo množství nových obrazů, rýmů, dosud v poesii české neslyšených, bohatství myšlenek a nálad, unášející vzlet, hloubka citu a originalita motivů. Vedle popěvků jako »Sežloutla ta lípa před chaloupkou naší« byly tu již apostrofy věčnosti a boha, první zabušení na dvéře všech tajů života a smrti, před očima všech čtenářů zamihl se již velký stín Danta. A pak, pomineme-li

méně významné Sny o štěstí, přišly Epické básně, bohatý cyklus romancí a ballad s prvním větším básnickým celkem Satanelou. Pro látky zašel si Vrchlický do starého Říma, do Španěl, na pustu i na prerii a především na mlhavý, chladný sever, starou vlast ballad. Jen Neruda před tím měl několik čísel z legend indických a po věstí norských, zde byla hned celá kniha jiných obzorů, nových světů. Již tehdy počínala kritika s výčitkami, že Vrchlický se vyhýbá látkám českým. Ale což na plat, kouzlo této poesie bylo tak svůdné, tak podmaňující a mocnější než všecky námitky, a tak celá řada těchto básní, vždy znovu čtena a recitována, uchvacovala vrstvy nejširší svou ryzí formou a bohatou fantasií, až stala se majetkem celého národa (Pohřeb Alarichův, Cigánovy housle, O korunu atd.). Rok po té 1877 vydal Vrchlický Vittorii Colonnu, báseň kouzelně krásnou, jejíž slohy tesány jsou jako z jiskřivého mramoru kararského, z něhož tesal mohutné své postavy Michelangelo. Jaký pohled otvírá se tu do duše tvořícího umělce, do duše zmítané láskou i bolestí, nadšením i pochybnostmi, a jak daleko a vysoko byl tu již Vrchlický od některých prostinkých veršů své první sbírky! A již tu byl opět (r. 1878) se svým novým dílem Duch a svět, které založilo slávu jeho a strhlo i chladnější kritiku k uznání neobmezenému. Duch a svět a pozdější sbírky Hilarion (1882), Sfinx (1883), Perspektivy (1884), Zlomky epopeje (1886), Nové zlomky epopeje (1894), Dědictví Tantalovo (1888), Fresky a gobeliny (1890), Breviř moderního člověka (1891), Bar-Kochba (1897), Bozi a lidé (1899) a Votivní desky (1902) tvoří dohromady dvanáctisvazkový celek, výší se ve velkolepou stavbu, jež nemá v literaturách světových sobě rovné.

»V prvých snech mládí — dočítáme se v Bar-Kochbovi — snil autor o velkolepé epopeji celého lidstva — nabytou zkušeností pozdějších

let padl celý plán, roztříštiv se na pouhé větší a menší »zlomky epopeje«. A tak objímá tento veliký celek všecky osudy lidstva od šerých mythů až do přítomnosti, sleduje jeho útrapy, snahy a zápasy ve všech dobách a národech, vystupují tu bozi a heroové, kněží a králové, nevěstky a mučennice, asketi, prorokové a kouzelníci, všichni, kdož ohněm a mečem zasáhli v osudy lidstva, všichni, kdož vedli je výše k světlu a pravdě, hojili jeho rány, trpěli pro něho muka. Světy dávno rozpadlé oživují tu před námi, svět hellenský září tu vším svým kouzlem, celá mythologie antická — zastoupená v poesii české dosud jen naivním Mílkem — stělesněna tu řadou postav od veselého Pana až do spoutaného Promethea, toho věčného symbolu trpícího lidstva, živě a plasticky; všecka náboženství, všecka blouznění lidstva došla tu mohutného výrazu, zachyceny tu všecky jeho úpadky i evoluce, a nade vším vznáší se vždy a všude idea spravedlnosti, veliká láska k lidstvu, hluboký soucit s trpícími. Jeho píseň je tu ohnivým protestem proti tyranství, útisku, válce i souboji, proti všem předsudkům a společenským nesrovnalostem, je tu nadšeným vyznáním víry v budoucnost lidstva, jehož mír a sbratření, jehož příští jitro stále očekává a volá. Tak širokého rozpjetí nebylo dosud v české poesii, tak vysoko nepovznesla se česká píseň nikdy před tím! Ač Vrchlickým samým nejsou řaděny k tomuto velkému cyklu, náležejí k němu jistě také epické básně Staré zvěsti (1883), velká báseň o polském Faustu Tvardowskim (1885), Selské ballady (1886) a z velké části dvě knihy Mythů, (1879 a 1883), básně velkých koncepcí, nádherných obrazů a vidin ze zášeří dávnověku, z nichž zejména Legenda o svatém Prokopu stala se srdcím českým drahou, z jichž Mythu o víně usmívá se celé kouzlo Hellady a jichž závěrečná báseň Eloa odhaluje celou propast lidských běd a vášní. K Epickým básním z r. 1876. pojí se Nové básně epické

(1881) s mnohými čísly pravé balladické barvy, pohádkové krásy, legendárního přítmí a rozkošného humoru.

A mezi těmito spoustami knih zcela neb většinou epických vyrůstala jeho úžasně bohatá lyrika, jejíž skvosty rozhazoval hýřivě, knihu za knihu, jakoby nebylo konce jich v srdci a v duši, z níž oběma rukama nabíráno. Překonav vítězně pessimismus svého mládí, rozepjal peruti k širokému rozletu nejprvé ve svých Symfoniích (1878), kde nespoutaný, rozvlněný cit roztéká se celými proudy k naší duši a strhuje ji s sebou, vdechl poesii své žhavý kolorit jihu a nekonečnou hudbu moře v knize Rok na jihu (1878) a již rozkvetl v celé řadě svých knih (Eklogy a písně 1879, Dojmy a rozmary 1880, Poutí k Eldoradu 1882, Co život dal 1883) v erotika, v jehož slokách svítilo a sálalo tolik slunce a štěstí, tolik zanícení pro krásu ženy, tolik smyslné vášně, a vše to ve verších plných síly a lahody, hotového bohatství obrazů, rythmů a rýmů. Lety a životem stlumil se tento žár v teplou oddannost milující duše a vydal spousty květů líbezné vůně a neskonalé něhy v dalších jeho lyrických knihách. Ale to byla jedna struna, a on uměl hráti na všech stejně mistrovsky. Celý lidský život, se všemi pocity, radostmi a bolestmi, se všemi náladami, stesky a touhami byl mu studnicí nové a nové inspirace, každý záchvěv vlastní jeho duše našel ohlas v jeho písni. Česká krajina stejně jako vzpomínky z cest, obrázek z ulice stejně jako sny a vidiny vtiskly se do ní. Vřelý syn svého národa, hluboce cítil a vyslovil trpké naše žaloby a smutky, celý člověk horlil proti všemu násilí, proti vší křivdě, hluboký znatel všech umění a literatur, s obrovské výše svého vědění přehlížel všecky snahy a zápasy lidské a celé světy nových myšlenek přenášel na půdu českou. Nebylo velkého mistra štětce a dláta, jehož by se nebyl aspoň dotknul proutkem své poesie, nebylo vynikající hlavy v poesii světové,

aby se byl nepokusil výrazně a ostře, poeticky i duchaplně zachytiti její profil svým veršem, a nebylo významného pokroku a objevu vědy, který by nebyl zachvěl jeho strunami. Kráčel s vědou vždy ruku v ruce, nic mu neuniklo, na vše věsil své meditace básníka i myslitele. Duše jeho dovedla se slíti v píseň malou a čistou jako perlička rosy a rozvlniti se v celé moře tónů a zvuků, zazpívati něhyplnou ukolébavku a zase mohutným rozmachem vznášeti se až k samým hranicím lidských pomyslů, objímati všecky systemy filosofické, vnikati za oponu všech tajů i přírody i božství, hloubati o všech záhadách života, sníti nad mysteriem smrti. (Motýli všech barev 1887, Čarovná zahrada 1888, Na domácí půdě 1888, Různé masky 1889, Dni a noci 1889, Ě morta 1889, Život a smrt 1892, Bodláčí z Parnassu 1892, Moje sonata 1893, Potulky královny Mab 1894, Kytky aster 1894, Kniha sudiček 1895, Písně poutníka 1895, Než zmlknu docela 1895. Napadlo rosy 1896.)

Poesie reflexivní, báseň filosofického obsahu bez školského suchopáru a moralisující tendence, datuje se v literatuře české jako nový poetický druh vlastně teprve od něho. A při tom, ne-li sám, tedy jistě největší měrou, zdokonalil jazyk český vůbec a básnický jazyk náš především, dal mu nová křídla, novou pružnost a ohebnost, nebývalou nádheru obrazů a výrazů. V jeho slokách počal jazyk sám zpívati, lkát i hřímati. A aby si jej učinil zcela podajným, nutil jej vždy k novým a novým zkouškám v cizokrajných formách, balladách i rondelech, gazelech, tercinách, sestinách atd. a překonával jejich obtíže lehce a mistrovsky (Hudba v duši 1886, Zlatý prach 1887). Ukázal tu cestu k novému osvěžení formy a svými několika knihami sonetů (Sonety samotáře 1887, Hlasy v poušti 1890, Nové sonety samotáře 1894, Poslední sonety samotáře 1896) přivtělil sonet literatuře české jako běžnou a stále užívanou formu

nadobro. Po slunných dnech štěstí a pohody přikvačily též na něho mraky a rozhodily své stíny po několika jeho knihách a zejména ve sbírce Okna v bouři (1894), plné roztrpčení, bolesti a zklamání; ale záhy rozhostil se opět klid v jeho duši, klid usmíření a resignace, a pak přišly a znovu přicházejí knihy jeho tiché jeseně, klidné a usměvavé, v níž v pavučinách snů a mlhách tuch dozrávají sladké, bohaté hrozny životní moudrosti. (Skvrny na slunci 1897, Pavučiny 1897, Na sedmi strunách 1898, Překročen zenit 1899, Rok básníkův 1900, Žamberské zvony 1901, Já nechal svět jít kolem 1902.)

Epická a lyrická poesie Vrchlického čítá již dnes přes šedesát svazků — výsledek geniální vlohy, úžasné plodnosti, neúmorné píle a práce, před nímž nutno jen hluboce skloniti hlavu. A to ještě daleko není všecko, co z jeho péra vyšlo. Přistupuje celá jeho produkce dramatická, obsahující dvacetsedm her, z nichž některé došly veliké obliby na jevišti (Noc na Karlštejně 1882, Soud lásky 1885, Nad propastí 1886) a z nichž celá řada jiných čeká právem svého vzkříšení v době, kdy bude více lásky k domácí produkci dramatické. Přistupuje dále několik sbírek jeho umělecké prosy, barvité a duchaplné (Povídky ironické a sentimentální 1880, Barevné střepy 1887, Nové barevné střepy 1892) několik svazků jeho studií literárních (Básnické profily francouzské. Studie a podobizny, Nové studie a podobizny, O knihách a lidech. — Devět kapitol o novějším románu francouzském) a zbývá vedle libret, předmluv ke knihám jiných autorů, referátů o divadle i knihách ještě celá jeho činnost překladatelská. Ta jest kolossální a skoro neuvěřitelná pro toho, kdo ví, co jest překládati veršem a rozměry originálů cizojazyčné verše. Stačilo by uvésti jen, že Vrchlický mistrně přeložil Dantovu Božskou komedii

s Novým životem a lyrickými básněmi tři svazky poesií Viktora Huga, celého Göthova Fausta, Tassův Osvobozený Jerusalém, Mickiewiczovy Dziady, Ariostova Zuřivého Rolanda, Camoënsovy Lusovce, Shelleye Odpoutaného Promethea a dvacet svazků dramat Calderonových, abychom pochopili, jakou Herkulovu práci vykonal tu Vrchlický pro českou literaturu. Ale tím není řada děl jeho překladatelských dávno ještě vyčerpána, čítajíc již daleko přes půl sta knih a mezi nimi obsáhlé anthologie z poesie francouzské, italské a anglické. Jaké obzory a světy otevřel tu českému čtenáři, jak povýšil tu niveau vzdělanosti ve své vlasti, jaké vysoké ideály a cíle postavil před oči všech pracujících umělců, jaké přísné měřítko přinesl na práci svou vlastní a co zúrodňující vláhy převedl na půdu českou! Jeho vliv a význam celou jeho obrovitou činností literární je hluboký a požehnaný. Šel vždy s pochodní v čele, stal se učitelem a mistrem všech literárních generací, které přišly po něm, všichni vyvíjeli se a rostli z něho, všichni zvedali se výše na jeho orlích křídlech, i ti, kdož to dnes zapírají. A význam jeho ještě poroste, až ulehnou zcela oblaka literárního prachu, tak svévolně a zbytečně rozvířeného, poroste tím více, čím více celé dílo jeho stane se majetkem celého národa. Padesátý rok jeho života zastihuje ho při plné duševní síle a při nových a nových pracích. Kéž je mu přáno tvořiti ještě po mnohá leta ve zdraví a pohodě, s chutí a radostí na slávu a čest řeči a literatury naší! Na něho samého hodí se verše, které napsal kdysi básníku Bohdanu Záleskému:

Dva věky líbají se na Tvé skráni;
lesk doby mroucí a svit doby příští.
V nich srdce Tvé je skvoucí démant ryzí.
A také světlo z něho kol se prýští,
že těm, jež jednou stihlo jeho plání,
zář ideálu z duše nevymizí!

❖

EDUARD ALBERT:

Jaroslav Vrchlický.

Z podrobné studie, napsané ke čtyřicátým narozeninám básníkovým.

Skupení a roztřídění původních básní lyrických a epických.

Přehled básnických děl Vrchlického postavil nám na oči nesmírnou plodnost básníkovu. Avšak přehled tento jest pouze chronologický a má se tak, jako nějaká chronologická tabulka.

Data, jež tu jsou podána, má literární historie vyličiti, t. j. popsati, oceniti a z běhu věci vysvětliti. Úloha tato jest ohromná. Děj sám jest jednak velice intimní a jen málo lidem přístupný, jednak i velice složitý. Aby kdo Vrchlického jak se patří vyličil a vystopoval, k tomu je velkých studií potřebí. Snad ani není možná, aby jeden jediný tomuto úkolu dostál, poněvadž Vrchlický je sám zjev fenomenální.

Zde běží jen o jakousi propravu, o úvod do činnosti Vrchlického.

Pouštím se jen do sbírek lyrických a epických. Je jich čtyřicet svazků a svazečků. Cíl můj jest, abych tuto spoustu produkce básnické uvedl v jakýsi přehled, který by obyčejnému milovníku básnictví českého dodal tolik zmužilosti, aby si věci blíže všiml a četbu svou po tom zařídil.

Sestavím tudíž knihy Vrchlického do několika skupin, nikterak podle přesných kategorií, ale — ať tak dím — prakticky.

První skupinu nechť tvoří ony sbírky čili knihy, které týkajíce se osobního osudu básníkova tudíž nejintimnější stránky jeho básnění representují. Počítám sem: »Z hlubin«, »Sny o štěstí«, »Eklogy a písně«, »Pouť k Eldoradu«, »Jak táhla mračna«. –

Už první sbírka, nazvaná »Z hlubin«, obsahuje čtyři skupiny motivů, dobře naznačených hesly, jež básník položil před každou. První skupina naznačena slovy: »Mně byla příroda jen zrcadlem mého smutku.« Obsahuje lyriku citovou rozhodně melan-

cholickou, avšak prosvítá z ní zároveň jakási reserva, založená na filosofické resignaci. Druhá část, charakterisovaná heslem: »Toužíme po pravdě a nalézáme nejistotu; hledáme štěstí a nalézáme bídu a smrt« (Pascal), obsahuje lyriku reflektivní s pessimistickým názorem světa. (Geniální jest allegorie »Z krčmy života«, dosvědčující neobyčejné nadání básníka tehdá 23letého.) Třetí část, charakterisovaná heslem: »Není tak bídné lásky, by neměla upomínek« (Musset), obsahuje erotické výlevy, avšak vane nad nimi duch tiché a resignující melancholie. Část čtvrtá, s heslem: »Den vedle dne co hluchý květ, květ divokého máku« (Neruda), obsahuje i ryze citovou i reflektivní lyriku; básník ale ze své resignace se přece sem tam probírá, hluboké city lásky k máteři a k přátelům se ozývají, a epilog končí slovy

»Vždyť musí v bolu svém promluvit duše ticha,
tak mluví hvězdy k nám v radostném záření,
tak mluvit musí bor, čím do něho máj dýchá,
tak mluví vůní květ a písní nadšení.«

Už tato první sbírka, vynikající velikou rozmanitostí motivů, forem, obrazů, obratů, vyzývá literárního historika, aby vytknul, čím mladistvý básník tehdá předčil i mistrům Hálkovi a Nerudovi v některých ohledech.

Druhá sbírka, nazvaná »Sny o štěstí«, značí velice rozhodný obrat v duši básníkově. V předmluvě praví básník: »Verše tyto jsou toliko světlejší stránkou třetího oddílu knihy »Z hlubin«, a přece musí prositi básník, aby nebyly posuzovány měřítkem jeho první sbírky. Jiná kniha, jiné stanovisko.« Tím patrně hledí básník jaksi omluviti svůj překvapující přechod k horoucím písním lásky. Již před tím řekl: »Sbírka tato jest pouze slabým odleskem veliké knihy, jež se nazývá radost, láska, mládí.« Čtenář maje za to, že tu nalezne nějaký utlumený cit lásky, lásku jaksi omlouvanou, žasne, vida na prvním listě tuto první sloku:

»V důlku Tvé tváře jemně uzardělé
spí na tisíce nahých andílků;
ti zbuzeni mé verše honí směle,
jak by to roj byl hravých motýlků.

a chytnou vždy v úsměvu Tvého sítě
mé slovo, nežli v píseň vypučí,
až chudý sám je všecky, drahé dítě,
zas hledat musím ve Tvém náručí.«

Tisíc nahých andílků? To je jiná, pomyslí si čtenář.

V »Hlubinách« jsme četli jiné věci. Tam básník pravil:

»Jen oko Tvé když na mně utkví spěchem,
tu zdá se mi, že snad se k letu vzmuží,
leč, co v tvé líci plá, co lká tvým dechem,
jest lesk a vůně hřbitovních jen růží.«

Co se s básníkem stalo, je patrno. V »Hlubinách« opěvoval lásku jen planou, domnělou, obyčejnou studentskou. Když se mu ukázala láska pravá a skutečná, neviděl už hřbitovní růže, ale tisíc nahých andílků najednou. A skutečně jest malá kniha »Sny o štěstí« horoucí písní pravé a zdravé mužné lásky. I obyčejný muž, když se zamiluje, dělává verše. Což básník? Zajímavo jest, kterak Vrchlický v těchto svých písních lásky rozvázal. Samá sytá lyrika; samé krátké verše; samé plné rýmy; samé složité sloky. Vedle některých kousků, které nám Hálka připomínají, docela nové věci: Serenada, Barcarolla, Gondoliera. (Předmluva datovaná v Modeně 1875.) Čtenář, čta tyto kouzelné písně, pomyslí si jen jedno slovo: Ten to umí! Jako když poslouchá slavíka v době lásky. Poslechněme:

»Zda viděl jsi chaloupku v háji,
  v okénku měsíce kmit,
nad přístěnkem holubi hrají . . .
zde srdce jak v kouzelné báji
  musí jen o lásce snít.«

Anebo:

»Cos šumí v cypřiši,
  anděli, ženo!
jak by duch půlnoci
  volal tvé jméno!«

Sbírka tato obsahuje pravé perly erotiky, na př.: »Tichá láska«, »Jak sladko!« V ohledu technickém tu nalézáme nové formy, pravé obohacení českého básnictví, ku př.:

»Proč v dobách pohnutí
do hvězd se pohrouží
s orlovou perutí
  myšlenek let?
Světlo hvězd nehřeje,
a přec duch zatouží
v paprsku naděje
  ku světlu zpět.«

Znatel lidí a života, který by o Vrchlického osudech nevěděl, zeptal by se nyní jistě, jak se ptáčkovi vedlo, když si udělal hnízdo? Odpověď dává třetí sbírka »Eklogy a písně«, věnovaná takto: »Své Ludmile.« Heslo zní: »O pace, o solitudine, o dolcezze! (E. Praga)« a: »Que se passait-il dans nos âme! Amour! amour! (V. Hugo)«. Uznáno obecně, že sbírka tato obsahuje některé kusy, které patří k největším skvostům české lyriky. Já sám počítám tuto knihu k tomu nejlepšímu, co Vrchlický napsal v oboru lyriky subjektivní. Zde vystupuje nejen srdce žárem vroucí, ale i umělec, který v žáru tomto věčnou látku lásky taví a leje do forem nejzajímavějších. Mluví-li ve »Snech o štěstí« horoucí jinoch, mluví zde celý muž ve svém plápolu.

Spatřujeme-li v »Hlubinách« mlhy, spršky ducha, aprilové počasí mladého lidského srdce; zjevuje-li se nám ve »Snech o štěstí« kouzlo máje, kouzlo šťastných dob jinošských: vane v »Eklogách a písních« duch červencový, jsou tu opojné noci letní, mužná fáze života láskou ozářeného. Nechť si čtenář přečte báseň »Co se děje večer«. Umění ve sbírce té dostoupilo své výše; nejrozmanitější tu skladby a jazyk se ozývá jako struny. Podávám několik úryvků:

»Rád slýchám z jara bouřné větry váti.
Má duše hne se, jakby chtěla bráti
se s labutěmi, které k jihu spějí,
a jak by chtěla v jejich vírném reji
nad step, jež dřímá, nad moře, jež duní,
se vznést a volat: Nesu jaro s vůní . . .«

Anebo:

Pojď, půjdem pod jabloně, kvetou právě,
na větvi pták a motýl mih' se v trávě;
pojď, žežhulky hlas ozývá se v stráních,
pojď, vonné slzy střemcha na mez roní.«

Aneb:

> »Šli milující v les, a v tichu skal
> jak spolu šťastni byli,
> co snili,
> smích hrdliček v svou píseň vtkal.«

Avšak ve sbírce té je i dosti věcí, které se nám zdály pracizími a pranovými. Tak zejmena rozličné obraty antické. Ku př.:

> »Však rci, že nejdeš sama,
> že někdo po ní ptá se,
> jenž Eros nazývá se
> a Kupido i Kama.«

Pak ruzné obraty rhetorické, jako ku př. konec Eklogy VI.:

> Tys poupě jara, ty jsi úsměv rána,
> a hvězda k tobě dí: »Buď požehnána!«
> strom vida tebe dí: »Již musím kvésti!«
> a srdce moje: »Musím věřit v štěstí!«

anebo:

> »Ó, jen se dívej, dívej,
> ó, jen se dívej dlouho!
> Slunce mých dnů, luno mých snů,
> má touho!«

Dále pak jisté obrazy a personifikace, které, ač graciosní, jsou přece jen výplodem konstruktivního ducha a ne bušícího srdce, ku př.:

> »Pojď v idyllu, neb tou jest poesie,
> když zuje střevíčky a vlasy spustí.«

anebo:

> Bůh zapomněl, že světy láskou žijí,
> vdech' všecku tobě řka: »Buď poesií!«
> jak nebýt šťastným v tobě?

Zkrátka viděti už účinek románské poesie, zejména duchaplné básnické rhetoriky, »esprit« francouzský.

Výtečné se mi zdají mimo »Jarní větry« a »Co se děje večer« obzvláště Eklogy II. a VII., Píseň 1., »Vždy a všude«, »Hlas v krbu«.

Další krok na této pouti je čtvrtá sbírka, nazvaná »Pouti k Eldoradu«, povstalá v letech 1879. až 1881. Předesláno je heslo z E. Poe: »Shadow, said he, where can it be this land Eldorado?«

(Stine, pravil, kde může být zem Eldorada?) Sbírka je rozdělena na tři skupiny: Eros, Pan, Psyche. V Erosu opěvuje básník své štěstí domácí, lásku ke své ženě. V Panu opěvuje úkazy přírodní, dívaje se na ně okem šťastného muže. V Psyché ponořuje se duše jeho do zjevů životních, zejmena hledíc k povolání básnickému, prochází se šťastná jsouc v říši myšlének a duchův. I tato sbírka obsahuje skvosty citové lyriky a formální virtuosnosti, pravé zlatotepectví. Zejmena bych vytknul z části prvé: »Terciny«, »Večerní modlitba milujících«, »Píseň«, »Hlas«; z části druhé: »Jarní«, »Co dělat z jara«, »Sloky«, »Po dešti«; z části třetí: »Apostrofa«. Nejvýše kladu kratičkou báseň: »Po dešti«. Reflexí a rhetorického apparátu jest i tu jako ve sbírce předešlé. Celkem charakterisuje sbírku tuto básník v prologu slovy:

Má duše miluje a věří,
v dnu její tmy se jitro šeří;
mám bílou růži v srdci svém,
tož soucit se vším, lásku k všem.

K dalšímu životu básníka se vine pátá sbírka »Jak táhla mračna«. Vyšla r. 1885., avšak obsahuje kusy některé sahající až k roku 1874. Většinou povstaly básně tyto mezi lety 1880—1884. Jedna jich část »Ztracené kroky« jsou pokračováním cyklu obsaženého ve sbírce »Co život dal«. Básník charakterisuje sbírku tímto heslem: »Z celého moře krásy pít má prahla duše lačná, a pouze kapek pár jsem chyt', jak táhla mračna«. Zajímavý jest prolog, nadepsaný »Život, sbor z antické tragedie«. I formální jeho ráz i myšlenkový směr vysvítá asi nejlépe z této sloky:

»A děkovat musím přece
za život, jenž roven řece
v neznámé bezdno se řítí.
Břeh jeho přece měl kvítí,
a když i bylo ho málo,
to mládí, nachem co plálo,
za to přec stálo!«

Přihlédněme k nejintimnější části sbírky, nadepsané »Jen pro Ludmilu«, tu spatřujeme posud štěstí básníkovo plné, jásající ve znamenitém Notturno, avšak

už v »Idylle hřbitovní« ozývá se dojemně — báseň je snad nejkrásnější z celé sbírky — opravdovost běhu života lidského. Manželství a rodina nesou s sebou tisíce malých a velkých starostí, které sice jásot lásky zmírňují, avšak pevnějšími pouty ji upevňují. Jak dojemně vysloven jest tento poměr v kratičké, ale hluboké básničce: »Jak to bývá«. Už to není červenec lásky, ale její srpen. Sem tam se ukazuje všednost života; malý oddíl »Všední motivy« i výslovně k tomu poukazuje. Oddíl »Stíny v duši« zvedá se v tomto směru od popudů zevnějších k popudům duševním. Velmi podařené zdají se mi básně tyto: »Idylla hřbitovní«, »Jak to bývá«, »Výstřel«, »Omnes vulnerant ultima necat«, »Západ«, »Cesta v jeseni«, »Stigma«; duchaplná a krásná, velikého básníka důstojná je hříčka: »Má poetika«.

Máme před sebou jednu řadu ukončenou: »Z hlubin«, »Sny o štěstí«, »Eklogy a písně«, »Pouť k Eldoradu«, »Jak táhla mračna«. Řada ovšem srozumitelná. Z hlubin neurčitých a — ať tak dím — fysiologických melancholií jinošských vynořily se skvostné sny o štěstí a uskutečnily se; klassicismem nadšená duše básníkova slaví je v eklogách a písních; nastala mu pouť k Eldoradu šťastné lásky, avšak zároveň život vrhal své stíny na tuto pouť a táhla i mračna. »A děkovat musím přece za život«.

Ve **druhou skupinu** básnických děl Vrchlického pojímám jen dvě sbírky: »Rok na jihu« a »Na domácí půdě«. Oběma společné jest to, že básník opěvá dojmy dvou territorií kulturních: Italie a české vlasti.

»Rok na jihu« (1875—1876) zasluhoval by sám o sobě essayistického rozboru. Již třeba poukázati k tomu, že posud jen výtvarní umělci čeští do Italie chodili; Vrchlický jest jediný z básníků českých, jenž celý rok trávil v Italii, kde naň působily i krásy přírodní i památky umělecké. Mimo to jistá část duchovních českých, jak přirozeno, od jakživa do Říma putovala a tam se i zdržovala. Z dob starších připomenouti sluší humanistův českých, kteří v Italii studovali. Zdá se mi, že stať »Italie a český národ« je sama o sobě dosti objemnou prací, která by za-

sluhovala, aby se o ni kdo pokusil. Celá sbírka Vrchlického má jak kulturně, tak i básnicky velikou cenu. Výtečné zdají se mi býti: »Krajina«, »Adagio«, »Felice Boni«, »Hlas moře«, »Motiv z břehu«, »Tušení jara«, »Jak ve snách žiju«, »S Bohem oceánu«.

Sbírka »Na domácí půdě« povstala mezi lety 1885. až 1888. Ottovy »Čechy« obsahují řadu básní, v nichž Vrchlický různé kraje české apostrofuje. Ve sbírce této vládne jiný duch poesie. V první části jsou to dojmy krajinářské, jimž básník dává celkem velice originální formy. Rozkošný je na př. pastel začínající slovy:

Polem sukně pestří se a šátky.
Do vsi venkovanky z mše jdou zpátky:

Málo, tuším, oceněn je »Báča«, úsečný, neobyčejně dobrý obraz české tvrdé lebky. Originální jest i obrázek »Cestou« s plnou, zdravou a hlubokou pointou. — V části druhé obsaženy jsou »Pražské obrázky«, kresby dojmů a scén z naší stověžaté Prahy, skoro vesměs velmi originální a druhdy s velikým uměleckým pojímáním (»U kašny«, »Jeptišky«, »Dvě sestry«, »Květná neděle«, »Hnízda a květy«) nebo s překvapující pointou (»Vyhlídka«) nebo s rozkošným a věrně českým humorem (»Po plesu«) zpracované. Třetí část, nazvaná »Touhy a vzkazy«, je méně vynikající; tu převládá již rhetorika, rozjímání; velmi krásné a originální je »Oko«.

Do **třetí skupiny** stavíme tyto sbírky: »Duch a svět«, »Sfinx«, »Perspektivy«, »Zlomky epopeje«, »Dědictví Tantalovo«, »Brevíř moderního člověka«. Co jim společného, vyznačuje as nejlépe nápis jedné z nich, a sice: »Zlomky epopeje«. Jestiť to ona velká epopeje celého pokolení lidského, která jim jest obsahem; ježto epopeje tamo nemá konce a ježto ani směr její není patrný, nemůže se zpívati jinak, než ve zlomcích. Zde básník bloudí ve všech dobách světového vývoje, ponořuje se do všech kulturních ovzduší a rekonstruuje dojmy, jež se tu skýtají, v obrazích, líčeních, historiích, znělkách, distichách, zkrátka ve formách nejrozmanitějších. I ostatní názvy jednotlivých děl této skupiny svědčí předmětu dobře:

»Duch a svět« naznačuje filosofickou stránku, »Sfinx« problematičnost, »Perspektivy« historický ráz a »Dědictví Tantalovo« osudnost celého problému.

»Duch a svět«, vyšlý r. 1873., počíná pathetickým prologem, ve kterém Věkové personifikovaní jdou před tváří boží tázajíce se, kde jejich cíl a kdy jejich vyplnění.

Jdou před Pánem a sklánějí své hlavy;
jdou, svědci lidské velkosti a bídy,
pln lauru jest a hloží vlas jich tmavý,
jdou jako Sibilly, jak Eumenidy.

První část obsahuje Ohlasy pravěku, druhá Hellenské motivy, třetí Osm legend středověkých, čtvrtá Problémy. Nejpodařenějšími zdají se mi: »Vlasatice«, »Anděl«, »Sarkofag«, »Kentaur«, »Tvář Jidáše«, »Legenda pouště«, »Nad močálem«, »Dítě kejklířovo«, »Pád Satana«. Epilog vyznívá v ten smysl, že duch lidský v přírodě vždy se k práci vzbudí a své bohy nalezne.

»Sfinx«, vzniklá mezi l. 1879—1882, obsahuje Hlasy ze zřícenin (které se ozývají nejen z pravěku, ale i z novějších dob), básníkovy glossy k hieroglyfům. »Dno číše«, »Při objevení nové pyramidy v Meydunu«, »Pod štítem«, »Jas na východě«, »Hymna Lazarova«. Celkem od básníka kladena váha na to, co se v dějinách lidstva, v životě člověka zdá podivného, nám jaksi nepochopitelného, ano přímo absurdního. Položím zde za sebou několik point (přímo konce jednotlivých básní):

— lidský čin jen darmo hledá štěstí,
a píseň jest jen marnou jeho zvěstí.
(Tubalkain.)

(Lidstvo!)
lží všecko, co tvou vzdělaností sluje,
když válka jest, kterou on (umělec) zatracuje.
(Vereščagin.)

Ty's (Kriste) ale viděti, zrak skloněn nad propast,
chtěl šťastným lidstvo celé!
A to ten hřích, jejž neodpustí svět,
pro zločin ten vždy v tvoje líce
má připravenu slinu jeho ret,
má trn, jenž zraní leb,
jenž duši poraní, má smích, má meč a hřeb
a koly, šibenice! (Pod křížem.)

. . . věčné ironie duch

— — — — —

mně ukazoval stále v lodi té
tvou, bludné lidstvo, budoucnost a cíl.
(Z přístavu.)

Což není možný ten svět — bez otroků.
(Jsme jako zrni.)

Tón těchto kontemplací je, jak viděti, celkem velice pessimistický, avšak básník nevzdává se naděje, že lidstvo lepších dnů se dočká. Lidskost a umění zdají se mu býti prostředky k tomu pomahajícími (viz básně: »Jak často, lidskosti, tvůj pablesk svatý«, »Fuga«, »Chrám dobroty«, »Vzpoura soch«, »Báj Indiánů«). Kdežto »Duch a svět« obsahuje více obrazy, obsahuje »Sfinx« více přemítání, a tím tu převládá místy valně rhetorika. Rázností vyniká »Žal Kyklopa«, »Kybela«, »Kněz a voják«, velkou koncepcí »Vzpoura soch«, fantastičností »Quis ut Deus?«, slavnostním zněním a tklivým koncem »Fuga«, »Bůh«, »Pod křížem«.

»Perspektivy«, povstalé mezi l. 1878—1884, jsou zase plny konkretnosti, plny postav, dějů, barev, lesku. Jsou rozděleny na tři části: Staré fresky, Kniha idyll, Mezi řádky kronik.

Staré fresky obsahují předměty z pravěku, z buddhismu, z antiky, ze světa fantastického. Jsou to vesměs kusy velikým slohem provedené, jako monumentální nějaké fresky v chrámech nebo palácích; některé jsou i ve formě dramatické. Společný jich charakter jest velikost postav, dějů, myšlenek, citů; tu pád Sodomy, o níž anděl andělu vypravuje; tu Buddha, nořící se v Bhagavat; tu v podzemní kobě chrámu Mithrova Attis a Kybela; tu příšerně vznešená báchorka o králi ukrutníku a věštci Aramovi, tu Pelops a Hippodamia — všecko v rozměrech velikých, obrovských, namalováno na obrovská sklepení.

Kniha idyll obsahuje obrazy rozkošné lepoty a jemných barev, obrazy, kterými by si král nějaký, horující pro umění, mohl dáti ozdobiti intimní své komnaty. Jen dvoje ovzduší tu: indické a hellenské. V idyllách »Assoka-mala« a »Savitri« samé žehy

indického slunce, postavy králův a bramínův, sličných žen, pralesy a vodopády, banány a lotosy. Jak rozkošně líčí pět bramínův krásu ženy, jíž vyšetřovati byli vysláni:

O, králi slavný, slyš. Assoka-mala
má oči velké, modré, usmívavé
jak manhanelu květy, jiskra hrála
a zlatem blýskala v jich tůni tmavé,
a duše, duše bohů z nich se smála.

V idyllách hellenských zase září věčně modré nebe na postavy bohův a lidí krásou a harmonií se skvoucích a v naivní své smyslnosti nevinných. Pravou perlou jest v tom ohledu »Akmé«.

Část nadepsaná »Mezi řádky kronik« obsahuje antické, středověké i jednu moderní látku a trefně naznačuje, kterak básník některé v historii šíře nerozvedené momenty fantasií svou doplňuje a v syté obrazy rozvádí. Dobře způsob ten illustruje báseň »Zpověď«, ve které kníže Břetislav potkává v pralese šumavském prokletou postavu zrádného Vintíře; nebo báseň »Zbroj Alexandrova«, kde Caligula, vzav na sebe vykopanou zbroj Alexandrovu, pod tíží její klesá. Prapodivnou, tklivou mystikou a rozkošným legendárně-báchorkovitým líčením vyniká »Pouť za hrobem sv. Patrika«.

Celkem jsou »Perspektivy« dílem monumentálním, dílem velikého kompositéra, ducha neobyčejně vnímavého, malíře-básníka a učence. Knihu tu celou čísti musí, kdo o Vrchlickém a jeho zásluhách o rozšíření našich básnických horizontů přesvědčiti se chce. Za nejpoetičtější kladu: »Žebrák«, »Akmé«, »Hora«, »Pouť za sv. Patrikem« a »Balvan«.

»Zlomky epopeje« povstaly v letech 1883 až 1886. Jakož jsem prve řekl, že zlomky epopeje jest nejlepší název celé této skupiny děl básnických, tak i heslo, které Vrchlický před tuto knihu postavil, nejlépe naznačuje směr celého komplexu. Zníť pak:

»Z té epopeje žalu, krve, bídy,
již začli andělé, již Eumenidy
až do dnes během věků nedopěly,
jen zlomky sbírám dlouhý život celý,

jen střepy, na nichž slzí rmut se blýští,
neb slabý záblesk lepší doby příští.
Vždyť v jednotlivce duši co se láme,
to posled všichni ve svém nitru máme;
čím jeden úpí, tím též druhý nyje,
ba celá, velká lidstva poesie
jest harfa v poušti, jež vše v souzvuk sbírá,
co pod hvězdami jásá, kvílí, zmírá.
Co zalehlo jí v struny plesem, pláčem,
zde rovněž zní — já jsem jen vykladačem.«

V prologu pak básník výrazně líčí, kterak jej ohromný předmět — epopeje lidstva — neustále láká, a kterak se k ní vždy vraceti musí. »Já řekl: Nechci! — ale nyní musím!«

Jesti zajímavo, že česká literatura, nemající posud obšírných dějin světových — výtečná práce Šemberova posud čtenáři českému objasňuje jen část středověku — má dříve dílo básnické, jež motivy své váži z nejrůznějších období dějin světových. Celkem jsou zlomky epopeje patrně jen pokračováním »Perspektiv«, avšak různí se od nich asi větší pestrostí. Při »Perspektivách« tanou nám na mysli cyklické komposice, celé soustavy velikých maleb; při zlomcích epopeje tane nám na mysli spíše obrazárna, kde v jedné síni je rozmanitých velkých i malých obrazů různě po stěnách rozvěšeno. Silně tu převládá element antický. Básník se jen co nejskrovněji pouští do rhetoriky; maluje a kouzlí postavami, barvami, světly a stíny, jde do historického detailu hluboce a zkouší to s češtinou na nejrůznějších předmětech (srovnej »Irský křest«, »Píseň troubadourova« a »Píseň žoldáka« a »Poslední triumf Petrarkův«, básně za sebou jdoucí) s virtuosností přímo povznášející. Poeticky nejzdařilejší se mi zdají: »Štěstí Adonisovo«, »Tanečnice«, »Eon z Hvězd«, »Pietro Damiani«, »Moudrost života«, »Ghazi«, »Ptáče«.

Sbírka nadepsaná »Dědictví Tantalovo« je ze skupiny této asi nejintimnější. Kdybychom ji jako sbírky předešlé malířsky srovnati měli, řekli bychom, že by se malby ty hodily do album nějakého vladaře aneb velikého duševního mocnáře. Sbírka rozdělena na tyto oddíly: Smrt a život, Přeludy, Umění, Stezkami dějin, Touhy a modlitby. Kdyby se vyne-

chala část čtvrtá, bylo by intimní ráz sbírky už z nápisů viděti; přidáme-li k tomu poznámku, že historické látky tohoto čtvrtého oddílu jsou celkem drobnějšího rázu (ku př. »Reminiscence z Tacita«, »Pokušení sv. Antonína«, »Na vykopaniny z Olympie«, »Na baště Hamletově«), přestane i čtvrtý oddíl vaditi. I látky třetího oddílu jsou rázu detailového a intimního (»Duch analysy«, »Debutujícímu básníkovi«, »Lupen vavřínu«, »Hymna Baudelairovi«, »V museu Thorwaldsenově«), takže učiněné srovnání s nějakým skvostným album snad obstojí. Srovnejme leta, ve kterých »Perspektivy«, »Zlomky epopeje« a »Dědictví Tantalovo« povstaly (1878—1884, 1883—1886, 1884—1887), nemineme se asi s pravdou, domnívajíce se, že básník, vyčerpav kol r. 1883. a 1884. svou sílu ve skladbách velikých, jaké se jeví v »Perspektivách«, hleděl si až k roku 1887. kreseb menších a uspořádal je asi podle toho, co jsme dříve vytkli, ponechávaje tvorby znění intimnějšího a měkčího do sbírky poslední.

Poeticky vzácné se nám zdají tyto kusy: »Moucha«, »Jepice«, »Krotitel hadů«, »Modlitba Praxitelova«, »Sláva«, »Ze staré majoliky«, »Na kolossy v Gul-Gulé«, »Meditace letní«, »Mezi vesnickou myší«.

»Brevíř moderního člověka« povstal mezi r. 1899.—1891. a má být, jak básník sám ku konci připomíná, posledním číslem básnického celku, jehož první článek byl »Duch a svět«. V prologu poukazuje básník ke kněžím, kteří v osamělé chvilce, ale i uprostřed hluku světského čtouce v breviři »svůj Pathmos přenesou i v denní vřavu, jdou hlukem světa v sebe vhroužení!« Básník, jsa mužem práce a hledě na lidstvo pracující, nemůže se oddati podobným rozjímáním.

A místo zázraků a visionů
mi plní dumy lidské práce plod,
s myslícím myslím, s tonoucím tonu,
mně svatý mozol dlaně, skrání pot.

A pouze v tichu svaté vigilie,
kde s bohem svým duch tiše mluví sám,
svůj brevíř, v kterém srdce moje bije,
— kéž srdce lidstva též — si otvírám.

Už podle toho sluší v »Breviři moderního člověka« hledati jakous sbírku názorů o filosofii životní. Ve sbírkách předešlých procházel se básník rozlehlými obory historie, sem tam jen přihlédaje ku přítomnosti. Ve sbírce této hledí zrovna do života moderního. Tam běželo především o zjevy minulosti, jež básník lil do formy umělecké; tu běží více o myšlénky a city přítomnosti. Nelze si nevšimnouti, že básník zatím se přiblížil ke čtyřicítce svých let a že starosti životní různě se ho už byly dotýkaly.

Sbírka je rozdělena na tyto oddíly: I. »De profundis clamavi«, II. »Protesty«, III. »Vigilie«, IV. »Příměří«, V. »Tiché hymny«.

V oddíle prvním jsou trudné myšlénky o smrti, a nejen o smrti člověka, anobrž o smrti všeho, co žije. Ozývají se tu i výkřiky bolestné (v básni »Ten konec!« a »Po přečtení Zolova románu: Člověk — bestie«), i dojímavá resignace (»Jedno moře«, »Schody«), i hluboké povzdechy k Bohu (»Můj bože!« a »Kristus na Golgotě«).

»Protesty« jsou příkladem dobré lyriky polemické. Básník se jednak obrací proti zlu, jež lidstvo vůbec svírá, jednak proti směrům, které se mu v umění nezdají býti pravými, jednak proti kritikům svým. Mírnost a mužná upřímnost těchto protestů jeví se pěkně v básni »Nová generace«.

»Vigilie« se zove řada šesti básní, začínajících vesměs slovy: »My bdíme«. Básník pohlíží tu smutně k jistým nedokonalostem našeho národního života a i k jistým odvěkým chybám našeho českého plemene; místy se dotýká chyb moderní společnosti lidské vůbec. My bdíme — ale nic neděláme, anebo neděláme to, co by se díti mělo. To jest asi smysl výčitek, které tu básník pronáší.

Čtvrtý oddíl obsahuje básně, v nichž se vrací myšlénka, kterak život lidský upraviti, aby člověk došel lepšího osudu pozemského. Básník se tu dotýká rozličných otázek stěžejních:

»To byla velká, svatá chvíle,
když člověk poprv řek: »Chci věděť!« —

Člověk přirozeností svou veden je k poznávání a k vědění, a nic nemůže tuto vlastnost povahy lidské zničiti. Vždy zase člověk vstane a řekne: »Chci vědět!«

Při otázce dědičnosti připouští básník, že člověk může míti v sobě krev od předkův »otrávenou«; avšak má ji přemáhati.

»Jed zloby od praotcův v krvi své
ty zmírni láskou, k níž tě Kristus zve,
a pravda, Darwin v přírodě již čet',
ti nevyroste v otravný víc květ.«

V básni »Duha« velmi vtipně a překrásným obrazem vysvětluje básník veliké hodnoty vnitřních statků, v básni »Bůh« vznešenost těch myšlenek, jež si vzdělaný člověk tvoří o nejvyšší bytosti oproti představám naivní víry, v básni »Ropucha« parabolou vysvětluje, kterak jen čisté srdce, čistá povaha může vystoupiti proti zlobě a zkaženosti obecné, kterak tudíž třeba, aby vůdcové byli povahy ryzí.

V části páté povznáší se básník slohem hymnickým k dobrým nadějím v lepší časy, které lidstvu ze vzdělanosti a z mravního pokroku vzejdou. Už nápisy některých básní: »Duha na zemi«, »Jarnímu slunci«, »Rozsévač«, »Bílá sobota«, »Jde led« — poukazují k této naděje plné náladě.

Epilog, nazývající se »Moderní majáky«, je pokračováním Baudelairovy básně »Les Phares«, a Vrchlický k velikánům, již jako majáky svítí, přičítá řadu velkých mužů jiných. Jsou to: Hugo, Wagner, Renan, Goethe, Darwin, Edison, Pasteur, Ibsen, Tolstoj. O Tolstém dí:

»Tolstoj, ta mystická a velká duše čistá,
zřel v ruském mužíku jak trpí lidstvo celé,
vrh' paprsk soucitu v bludiště vlny ztmělé,
chud sám stal třináctým se apoštolem Krista.«

Jakkoli se zdálo, že »Breviřem« moderního člověka celé skupení ukončeno, nemohl se Vrchlický od themat tak velikých odloučiti. Vyšly ihned ještě dvě sbírky a sice »Život a smrt« a »Bodláčí z Parnassu«, které za skupinu třetí řadíme, dokládajíce ovšem, že sbírky obě znamenají rozhodně novou fázi ve vývoji

našeho básníka. Opouští úplně své staré vzory. Už i v »Brevíři« se to jeví makavě.

»Život a smrt«, sbírka vyšlá u Bursíka a Kohouta ve vydání velice ozdobném a vkusném, může býti poněkud měřítkem, jak úžasně rychle Vrchlický tvoří. Je zde právě 70 básní, které jsou napsány od června do září r. 1891. Že při tom Vrchlický pracoval i o jiných věcech, je jisto. Sbírka tato celkem podobného rázu jako »Brevíř moderního člověka«; avšak podány jsou tu kusy poetičtějšího rázu. »Brevíř« mluví spíše k rozumu a srdci, »Život a smrt« mluví více k obraznosti, k smyslům. Básník takořka dal táž anebo podobná themata ještě více do hudby. Proto tu i formy vybranější, někdy přímo virtuosní. Kde cit se ozývá, je tónu mnohem intimnějšího, nežli v »Brevíři«. Celkem více a důrazněji se tu ozývá umělec, než myslitel. V prologu připomíná básník onen tajemný ráz i života i smrti trefně takto:

»A věru ani ještě v hrobě
se nevyjasní jejich báj,
neb Smrt i Život nesem v sobě,
jsmeť sami jejich taj.«

Sbírka rozdělena na tyto části: »Duše všeho«, »Několik stránek věčného románu«, »Skvrny na slunci«, »Motivy legendární.« Mezi 2. a 3. částí vloženy »Dvě písně pro mou dceru«, které patří k nejskvostnějším plodům Musy Vrchlického a na výtečném místě stojí. Jsouť děti nejvyšším zjevem života a jsouť takovým tajem, jako je život sám i smrt.

Duše všeho je v přírodě. Protož část takto nazvaná obsahuje dojmy přírodní. Překrásné tři pantoumy (ranní, polední, noční) líčí přírodu za tři hlavních dob jednoho dne, reflex jejich zjevů v duši a případné povznešení mysli. Podobně jsou oživeny scény přírodní v básních: »Jitro na horách«, »Před deštěm«, »Klid přírody«, »Mythologické sloky v jeseni«, »Cestou od Čertovy stěny«, »Lesem«, »Měsíci«, »Světlušce«; tu příroda vniká do duše, a duše těká v přírodě, takže meze obou sfér se ztrácejí; všude to hluboké se ponoření do oněch neskonale vábných, neskonale tajemných dějů přírodních, jichž

sami jsme částí, které se ozývalo jako program v básni »Duch samoty« (ve sbírce »Sfinx«). V takové pojímání přírody hluboce ponořen — básnický jakýs pantheismus — raduje se básník nad tím velikým celkem a táže se, zdaž v ruchu jeho vývoje člověk zastaviti se smí.

»Když dílo tvé jest dokonáno,
zda můžeš v klínu ruce skřížit
a klidně čekat nové ráno
a klidně vidět noc se blížit?

Jen Bůh směl říci: Dokonáno
— — — — — — — —
dál on tvoří
vždy činný, nikdy nespočívá!«

Pročež, člověče, pracuj! Báseň jest vzletnou písní práce. Jeť básník sám vzorem neúmorného dělníka, jenž ovšem od přírody tak obdařen jest, že jemu práce jest rozkoší, a jak by neměla býti? Avšak každý dělník může přistoupiti k závěrečné sloce:

»Vždyť sluší, dospěješ-li k cíli,
tvé dlani mozol, vráska skráním,
jeť sabbat pro to drah a milý,
že před ním trud je a trud za ním.«

(Můj kollega Billroth v jedné řeči své, již měl v panské sněmovně, podotknul, že neví, co by si počal, kdyby měl denně jen osmihodinnou práci. Tak smýšlí i Vrchlický, tak smýšlím i já a tisíce lidí, jimž od dětinství byla práce největší rozkoší. Komu toto podotknutí svědčí, dobře ví.)

Vida v celé přírodě práci neustálou, povznáší se básník k Bohu samému, jenž tuto práci vesmíru řídí, k onomu věčnému strůjci a pracovníku nekonečnému.

»Jen jedna velká, bílá hvězda svítí
na opálovém nebi v tiché kráse,
a duše tvoje unavena cítí,
jak jiná duše kol v svět rozlévá se.«

Není-liž to obraz velebný, plný zbožnosti pravé a hluboké? A jako vůči přírodě Vrchlický se noří do běhu jejího tak, že hranice obou sfér mizí, tak i tuto:

A ty, jenž stojíš kosmu nad propastí,
sám nemohl bys říci v této chvíli,
zda vidíš svoji duši v ní se třásti,
zda duše božská v nitro tvé se chýlí.«

Jesti tu vystižen výtečně onen mystický moment, kde člověk se k Bohu tak povznáší, jakoby se k němu vracel a s ním chtěl splynouti. Jeden z pocitů nejhlubších, jenž ve všech vznešenějších soustavách náboženských jest podstatnou částí.

Oddíl druhý jest pravou sbírkou perel básnictví milostného. Zde vedle sebe jsou rozloženy nejrůznější nuance oněch věčně působících a celou přírodou vanoucích citů pohlavních. Báseň »Jahody« jest tak svěží, tak mladistvě horoucí, tak čistý zpěv, že mu málo podobných vůbec.

»A na stromě když pták už přestal pěti,
nám začal v srdcích . . . Zda to posud víš?

My neutrhli ten květ purpurový,
ač silně dýchal, plál mu barev žeh,
my nesplašili ptáče štěstí slovy,
ať dozpívá nám svoji píseň v snech:
Tak půvab této chvíle věčně nový
nám v srdcích plá, plát bude po letech.«

Na stejné výši stojí rozkošná báseň »Co víc?«. Výtečně zachycen jest jediný moment lásky plný, okamžik, kouzlo okamžiku v básni »Píseň«; roztomilá jest kresba, zvaná »Genre«, tklivá jest »Prostá kytka«, a kdežto druhá »Píseň« sálá horoucností i smyslnou i citovou, jsou »Smutné sloky« písní přehluboké, tiché nálady.

»Tak tiše ruku na mé skráni nech,
ať necítím, že již se připozdívá,
ať povíme si v dlouhých večerech,
že klidná bude cesta, jež nám zbývá,
co stih' jsem klid, jenž z očí tvých se dívá.
Tak tiše ruku na mé skráni nech,
ať necítím, že již se připozdívá.«

Rozmarná, vtipná, salonní elleganci dýšící jest konečně »Causerie o astrách«.

Oddíl čtvrtý už je zachmuřen. Stíny nejsou černé, jen šedé. Celou náladu vyzrazuje rázně »Pantoum večerní«; život se kloní k večeru. Výborně represen-

tuje tento oddíl též překrásná báseň: »Zarůstá, divočí!«. Že sbírka nazvána byla »Život a smrt«, to nám připomíná zase malebná, žhoucími barvami namalovaná báseň »Dvě básně« a rozkošní »Pavouci«, obrazem i technikou pravý kus mistrovský, pak dojímavá, tklivá povídka »Nemoh' domů«, a prostou, ale do srdce sáhající náladou vynikající obrázek »Otevřené okno«. Oddíl třetí pěl o lásce, čtvrtý dává nám na srozuměnou, že nade vším bdí smrt. Mezi oběma oddíly zvučí rozkošné písně, věnované dcerušce Miladě. I v těch je řízný kontrast: jaro a podzim. Jarní píseň začíná slovy:

»Hleď, Milo, na kaštanu zlatí
se brunatné již pupeny,
a v jedno kolo na souvrati
jsou sedmikrásy skupeny.«

Píseň podzimní pak začíná:

»Hleď, Milo, drsný kaštan puká,
a zlaté srdce z kožíšku
mu vybavuje tajná ruka,
roj kavek sletí na vížku.«

I jednoho jediného roku osud jeví onen kontrast mezi životem a smrtí, a i dítě musí zakoušeti jeho dojmů. Přirozeno, že se básník, cítě tento kontrast na sobě, na dítěti, obrací i dále, zase k osudům celého lidstva a vstupuje na pole legendární. Tu zase život, jehož nejvyšší květ je láska, poněvadž plod tohoto květu je zase život, se kolísá mezi slastí a smrtí. Vrchol slasti naznačuje krátká, ale plná a kypící báseň »Leda«, idyllicky šťastně se láska jeví v »Klasech Rutiných« a v »Narcissu«, pak třese se o svůj osud už v »Skříňce Pandořině«, osudnou svou povahu rozvažuje v duchaplné básni »Osudy«, a tím láska končí. Už pak zase po tolika výjevech života se hlásí smrt. Báseň »Noční hovor« příšerně jako smrt sama, sahá do celé té řady a přerušuje srdečnost dojmů, avšak konec její je jaksi symbolickým ba mystickým můstkem mezi životem a smrtí. Báseň povstala z talmudské průpovědi: »Všichni mrtví rozmlouvají v hrobě se svými sousedy.«

Duchaplné je zakončení celé sbírky, »Blanické zvony« připomínají nám, že život a smrt, minulost a přítomnost jsou spojeny; blaničtí rytíři spí, ale probudí se. Jako v básni »Noční hovory« rozmlouvají mrtví mezi sebou, tak v »Blanických zvonech« pokolení dávno vymřelá jsou spojena i s potomky. Dědové, ač umřeli, přijdou vnukům na pomoc. A tak hranice mezi životem a smrtí zase mizí. V »Chuchelské balladě« dokonce dolíčeno, kterak životy bytostí i nižších nejsou smrtí zničeny, ale přes tisíce let se nám ozývají ve zkamenělinách.

Sbírka tato je jedna z nejuspořádanějších a nejdojímavějších. Ale spořádání toto je takořka hudebnické. Umělec vrací se ke svému motivu, rozepřádá jej jinou instrumentací, sahá nevyčerpatelným způsobem k jiné variaci a končí vlasteneckým motivem.

O »Bodláčí z Parnasu«, jehož části povstaly mezi lety 1890—1892, podotýká básník sám, že se »pojí k »Breviři moderního člověka« hlavně v oddílu prvním a třetím s rozdílem, že tu k hymnickému a meditativnímu pojímání látek a časových otázek přistupuje místy nota satirická.« S tím se srovnává název sbírky. Rozvržena je na tři části: »Z různých cest«, »Z vlastních ňader«, »Z české půdy«.

Část prvá neobsahuje, jak by, hledě k nápisu, souditi se mohlo, dojmy z cestování, anobrž většinou obrazy z moderního života, jak je, chodíce po venku, vídáme; tak ku př. slepé dítě sedící u stezky, žebravý chlapec v aleji, dívka svedená, jak jde sama po silnici, potulní šumaři atd. Jen tímto zevnějším momentem souvisí s látkami těmi »Cor cordium«, báseň psaná v den stoleté památky, kdy se narodil Shelley, jenž vedle silnice pochován u pyramidy Cestiovy. V některých básních této části nelze poznati vztah k titulu. Vedle duchaplného listu, jejž Ahasver dne 30. července r. 1890. na věži Eiffelově napsal královně Semiramidě, vynikají upřímným a srdečným se pohřížením do aktuálných otázek sociálních básně: »U cesty», »Staré drama«, »Žena«, »Z lomu«. Příšerně balladicky jest provedeno thema v básni: »Vrátilo se«. Táž látka, která je v »Nekřtěňátku« (Nové

básně epické), avšak vypravováno docela jinou smyšlénkou, docela jiným tónem, ač zase národním.

V části druhé baví nás 3 sestiny »O životě duše«. Jsou to kusy koncertní, v nichž básník obrazy velice původními hledí objasniti různé duševní své stavy v běhu života. Hlubokých a významných situací duševních se dotýká »Ballada o mladosti«, připomínající nám velice milý způsob Nerudův, pak báseň »Hnedle sám«, »Pravé slovo«, »Přítěž« a »Jen chvíli ještě«. Právě tyto prosté a hluboké kusy, zdá se, že věští novou fási lyriky Vrchlického. Z pěkného »Capriccioso« tušíme, proč se ten obrat děje. Velice originální jest »Druhý déšť«. »Květnice života« je variací básně »Květy« (»Dni a noci«) a láká k srovnání obou.

V části třetí je pokračování znělek, jež ve zvláštní sbírce, nazvané »Hlasy v poušti«, dříve byly uveřejněny; látkou jsou bídné poměry našeho národa a sice vnitřní chyby našeho pokolení. Pak následují básně větší. »Při bourání trestnice Svatováclavské«, »Nad troskami Karlova mostu«, »Děti jedou z výstavy«, »K otevření České Akademie« týkají se významných událostí v životě národním.

Do **čtvrté skupiny** stavím tato díla: »Co život dal«, »Dni a noci«, »Motýli všech barev«, »Hořká jádra«. Společno jest všem, že každá o sobě je snůškou rozmanitých, obsahem i formou přerůzných produkcí, jež se v mysli básníkově tak vznětlivé zrodily a z péra tak obratného téměř vyplynuly, jsouce vztahy jen velmi povšechnými k sobě vázány a nemajíce zvláštního programu, ani určitého vztahu k jistým fásím básníkova vývoje, ani rozhodnějšího vztahu k jeho zevnějším osudům. Jako sbírka »Co život dal« povstala za celé desítiletí (1872 až 1882), tak i sbírka »Dni a noci« se pomalu sebrala za desítiletí mezi 1879—1889. Heslo prvé sbírky zní: »Bouře a mír, snění a vír, radost i žal, peklo i eden, květen i leden: co život dal.« Prolog druhé obsahuje tyto myšlénky: »Dnů čaloun rozvíjí se přede mnou, sám do něho tkám pestré arabesky — — — — dím k sobě: Ejhle žití! Kde přestanu, tam kouzelnice Noc začíná tkáti na myšlenek stavu, řkouc tiše: Ejhle žití — — — — Z tvé číše

poesie, musím piti. Kde sen jest, kde jest žití?« V témž desítiletí, ve kterém »Dni a noci« povstaly, vznikla i sbírka »Hořká jádra«. Heslo předeslané zní: »Nedivte se, že obsah fioly této jest hořký, míchala ji příroda i osud — a lidé tam sladkosti nepřidali.« Liší se celkem tato sbírka od »Dní a nocí« jakousi zahořklostí. Podobný melancholický přídech vane z prologu ke sbírce »Motýli všech barev«, jež vyšla roku 1887. »V mládí létali«, dí básník, »z duše mé zlatí motýlové; po letech si u mé hlavy hráli černí motýlové; teď z duše mé odlétají jen motýlové modří.« Ve všech těchto dílech jsou básně formy nejrozmanitější a i obsahu nejrůznějšího. I nadpisy jednotlivých oddílů jejich jsou rázu velmi povšechného.

Sbírka »Co život dal« obsahuje tyto oddíly: Domácí krajiny, Trochu lásky, Menší kresby, Mrtvým, Ztracené kroky, Vzpomínky z cest, dvě idylly (šumavská a apeninská). Za velmi zdařilé kusy pokládám: »Panský dvůr«, »Vánoce«, »Ex voto«, »Ballada z roku tisíc sedm set a několik«, »Švandovy dudy«, »Smutný večer«, »Z cest«, »Metamorfosy«

»Dni a noci« obsahují dva oddíly: Siesty a Tiché blesky; mezi nimi jest intermezzo, věnované dceruškám básníkovým. Za vynikající kusy považuji: »Ranní zvon«, »Píseň v září«, »Hudba jeseně«, »Mila«. »Píseň mé dceři«, »Před gorillou Fremietovou«, »Vůně«, »Bohu osvoboditeli«.

»Hořká jádra« jsou rozdělena na oddíly tyto: Z přírody, Z lásky, Z umění, Ze života. Za výborné pokládám: »Tucha«, »Krajina«, »Kontrasty«, »Právo jeseně«, »Memento hrobů«, »Vždy v užší kruh«.

»Motýli všech barev« jsou tak jako »Dni a noci« rozděleny na dvě části, a mezi oběma jest intermezzo: »Písně o mé dceři«. Celkem jsou básně tyto tónu světlejšího, lehounké, odkudž patrně pojmenování naproti »Hořkým jádrům«, kde barvy jsou temné a pocit až těžký bývá. Velmi se mi líbí tyto kusy: »Snítka hlohu«, »Vodní květy«, některé z Písní o mé dceři, »Legenda«, »Pastel«, »Zlatá ruka« a rozmarná »Legenda o střídmosti«.

Do skupiny této položiti bychom mohli i »Dojmy a rozmary«, vyšlé r. 1880. Ježto pak sbírka tato

většim dílem ze sonetů, rondelu a distich je složena. klademe ji do **skupiny páté**, kterou charakterisuje zvláštní forma. Vedle »Dojmů a rozmarů« klademe sem i obě sbírky sonetů, totiž »Sonety samotáře«, »Nové sonety samotáře«, pak sbírku rondelů, nazvanou »Zlatý prach«, pak se nám sem hodí »Čarovná zahrada« a »Hudba v duši«. Abychom sem počítali »Dojmy a rozmary«, k tomu nás vybízí samo heslo, jež na knize stojí: »O vis superba formae« (Seneca). Naopak sem nečítáme »Hlasy v poušti«, poněvadž v těchto tendence je věcí podstatnější. Jako nám při oné skupině, jež obsahuje legendu lidstva, tanulo na mysli historické malířství, tak nám při sbírce této jde na mysl hudba, a ve sbírce »Hudba v duši« sahá kouzlo mluvy skutečně až na pomezí hudby samé. Básně celé této skupiny povstaly za dob od sebe dosti odlehlých. »Dolorosa« v »Rozmarech« povstala už r. 1884, rondely tamže v r. 1879, »Sonety samotáře« v letech 1885 až 1883, »Nové sonety samotáře« v letech 1885 až 1890, »Zlatý prach« vydán r. 1888, »Čarovná zahrada« básněna mezi léty 1885—1888, »Hudba v duši« mezi léty 1880—1885 (sestiny tam obsažené mezi léty 1883—1885). Právě o básních této skupiny lze říci, že Vrchlický jazykem českým přímo divy dělal, avšak nemohu se tu pouštěti do rozboru bližšího. Jen si dovolím říci, které kusy se mi zdají býti buď obsahem, buď zvláštním detaillem formy nejvýtečnější.

»Dojmy a rozmary« obsahují velikou řadu přejemných milých kousku v distichách a nápisech. Z ballad a odelett se zamlouvá: »Ballada o vlasech mé paní« pointou svou, svěžestí a ozdobností obrazův; »Stará ballada o lásce« prostotou; ze sonetů »Odysseus«, »Th. de Banville«, »Carducci« nádherností.

Ze »Sonetů samotáře« zamlouvá se mi: »Hrob Merlinův« svým báchorkovitým koloritem, »Alleluja« svou břitkou pointou. »Čtyři věky lidstva v lese« pro svou podařenou parallelu, plností a významností svou »Ballada sonet«, »Letní noci« opojným svým líčením. »Cicisbeo« pro svůj hluboký vtip. »Kaditelna« pro svůj rozkošný obraz.

Z »Nových sonetů samotáře« vyniká: »Talmudista« výbornou hříčkou vtipu. »Proroctví Cazottovo« svou zdrcující pointou, »Skřivan a píseň« rozkošným svým obrazem, »Ostrov mrtvých« kouzelnou malbou. »Janua patet« úsečností své pointy, »Bedřichu Smetanovi« svou mohutností, »Poe« svou tajůplnou náladou, »Varhany« svou hudební plností, »Na vsi v neděli odpoledne« dojímavou prostotou, »Osud« svým něžným bolem.

»Čarovná zahrada« je symbol života lidského. Kouzlo, které čarovnou zahradu všude proniká, je — láska. Epilog to velmi určitě, a až s ironií vtipně doličuje: v čarovné zahradě té na podstavci se Venuše směje. Prolog (sestina) to formuluje v závěrečné sloce takto:

A hudba táhla vzduchem, v růžích cesta,
a slunce bylo oko žhoucí v lásce,
a radost byla duší všeho světa.

Sbírka obsahuje »Sestiny« (prolog), »Serenady«, »Idylky«, »Dívčí profily«, »Promenády«. Jsou to vesměs kousky velikého umění básnického. Srovnávej to s řezbou ve slonové kosti, nebo s miniaturními akvarelky, nebo porculánovými skvosty; kouzlo je především optické, a — což je velmi působivé — v serenadách k tomu přistupuje i kouzlo akustické, ježto v čarovné zahradě musí nějaká tajemná hudba vanout a místy zas čarovné ticho vládnout; v tomto tichu zaznívá »Modlitba milujících«, překrásný to kousek ze serenad. Z idyllek vyniká »Antická idylka jarní« rozkošným pojmutím antiky (tak jako »Po dešti« v »Pouti k Eldoradu«), pak »Vzpomínka z cest«, »Kytice«, »Amor«, »Dívčí profily« jsou vesměs dobré. Výtečná »Erigona« se řadí k »Antické idylce« a k »Po dešti«, málo jí odevzdá »Theáno« a »Fausta«; praoriginální je »Violanta«, výborná jest »Miss Watteau«. V »Promenádách« je pravým skvostem »Humor přírody«.

Sbírka »Hudba v duši« obsahuje: »Sestiny«, »Serenady«, »Ghazely«, »Ballady«. Jádrem sbírky jsou serenady melancholické. V nich cítíme, že se dojem mluvy blíží k samému dojmu hudby. Snad

nejskvělejší příklad je serenada XXII. Podobně účinkuje i serenada XVII. Jako by zpíval Walther von der Vogelweide, zpívá Vrchlický svou serenadu XIX. Velkolepě končí serenáda XXV. Bravurní kousky zvukové vyvádí III., XIII. a XV. Rafinovaná kombinace zvukových i optických suggescí je v VI. serenadě. V II. a X. účinkuje básník takořka jen několika akkordy, ve IV. a VII. širokou krásnou melodií. V »Ghazelách« je širošírý důkaz proveden, co mluva naše zmůže.

Sbírka »Z l a t ý p r a c h« vyšla ve skvostném vydání s illustracemi a pojímá 50 rondeau. Jako »Hudba v duši« obsahuje hudební, »Čarovná zahrada« převahou malebné, tak »Zlatý prach« obsahuje hlavně myšlénkové effekty. Stavba rondelu k tomu vede. Vrchlický se tu ukázal velikým mistrem. Výborné toho doklady jsou: »Kos«, »Pst«, »Hle již letí«, »Jasmín«, »Kočičky« — vzory elegantního, škádlícího humoru. Zajímavé jsou kusy »Melouny« a »Dvě pohádky mé báby«, kde do cizí a nám neobvyklé formy výtečně vpraveny motivy pračeské, pradomácí. Nemůžeme utajiti tiché přání, aby se podařilo někomu z našich básníků vytvořiti jednu nebo několik forem — podobných znělce, rondelu —, které by se mohly státi typickými a jazyku našemu zvláště svědčily; čtveračivost, jež v národní písni tak významnou jest a duchu českému svědčí, by se mohla pak ozývati i v rouše novém, sic budeme pořád jen imitovati písně národní aneb formy cizí.

Jako jsme za řadu, počínající »Duchem a světem« a končící »Brevířem«, postavili dvě sbírky příbuzné, totiž »Život a smrt« a »Bodláčí z Parnassu«, tak za řadu tuto postavíme zase dvě sbírky a sice »Různé masky« a »Fresky a gobeliny«. Obsahem svým by se nesly i třeba k oné veliké řadě první; a skutečně by se hodily i svým uspořádáním »Fresky a gobeliny« k »Perspektivám« výborně jako blíženci; rovněž by mohly »Různé masky« státi vedle »Dědictví Tantalova«. Kdo více k obsahu hledí, zařadí je tam; kdo formálního provedení blíže si všimne, snad nám dá za pravdu, že je stavíme za skupinu onu, kde forma převládá. A potiori fit denominatio.

»R ů z n é m a s k y« jsou rozděleny na šest částí: »Dojmy z cest«, »Staré legendy«, »Z karnevalu lásky«, »Hrsť kamejí«, »Moderní idylly«, »Geniové«.

Dvě z těchto částí jsou ryze formální; v »Kamejích« se myšlenka skrývá ve hrotové formě epigramatické, v »Moderních idyllách« básník hledí prostředkem svého umění vystihnouti dojem umění tanečního, jako as v »Hudbě v duši« se přiblížil k umění hudebnímu. I v třetí části (»Z karnevalu lásky«) ozývá se to místy jako rhytmus tance. V části prvé zase převládá malba a nálada cestovní. Zkrátka, vyloučíme-li z celé sbírky druhou její část (»Staré legendy«), zbyla by nám sbírka celkem svým rázovitější, s níž by se i prolog i epilog ještě lépe snášel. Že básník sám sbírku pořádal podle jakéhosi momentu více formálního, vychází z epilogu, kde Mefisto dí:

Však přijdou chytří, a ti řeknou:
To všecko řek' v své písni dřív!
a formy té se nezaleknou,
jíž stavíš leskle na odiv.

Skutečně tato sbírka obsahuje mnoho forem neobyčejných pohromadě. Srovnej smyslové effekty v »Písni v bouři«, v »Měsíci na moři« s »Kurdskou balladou« a prazvláštním tichým tokem »Otce a syna« i »Idylky masopustní«, pak s úsečností »Kamejí«, pak s neobyčejně virtuósní formou »Poslední lásky Dona Juana«, která je pravým kusem koncertním — a přisvědčíš, že zde skutečně vis superba formae převládá. Tanec, hudba, masky, Don Juan — vše to splývá, a to as bylo vodítkem básníkovým, když sbírku pořádal.

Naprosto jinak působí sbírka »F r e s k y a g o b e l i n y«. V »Různých maskách« to víří; zde to visí. Skladby jsou většinou těžké; naléhají na mysl i obsahem; všude převládá forma vážná; všude jest tempo uvolněné; barvy se nemíhají, ale klidně se skví a se stíny snoubí; postavy nedovádějí, ale jsou v póse vážné; všude převládá pathos. Celkem jest dojem podoben onomu, jenž vane z »Perspektiv«. Avšak, kdo obě sbírky srovná, snadno se přesvědčí, že ve »Freskách a gobelinech« básník klade více

váhy na umělecké provedení. V »Perspektivách« byla v popředí myšlénka a její velikost; ve »Freskách a gobelinech« je více šetřeno toho, jak umění s myšlénkou zachází. Jako v »Perspektivách« se nám zdá, že básník maluje monumentální věci v rozměrech velikých, tak i ve »Freskách a gobelinech« básník důstojným epilogem svým (Sibilly Michelangelovy) poukazuje k velikosti svých koncepcí; avšak už v prologu dává nám na jevo, že mu běží hlavně o určitou uměleckou formu, v níž se veliká myšlenka zjevuje. Slyšme:

Na cestách, v dáli, doma, v šeru síní,
tu v museích, tam v opuštěných hradech
jsem viděl je, tu ložnice vchod stíní,
tam stěny zdobí v řasných vodopádech;
jich obrysy mou hlavou létly nyní,
jak v Armidiných kouzedlných sadech
jsem náhle v obrazů stál pestrém tanci
a samy v starou splétaly se stanci
jak bleskly hlavou v rhytmů svůdných pádech.

Tato sloka charakterisuje s dostatek dojem, jejž měl básník při svých koncepcích. Staré gobeliny, všecka ta práce starého umění dojala jej tak, že se pokusil o cos podobného — mluvou. Odtud ona vážná forma v celé sbírce převládající; zejména stance (ottave rime a podobné ještě složitější sloky). Jak položena váha na sloh, na tón, na formu, vysvítá už z toho, že oddíl prvý, obsahující látky antické, je nadepsán: Antické rhapsodie, že i tu vyzkoušeny formy stancí, že v některých kusech (Hermes a Cissus) architektonika básně přímo překvapující. Dále tomu svědčí, že celé jedno oddělení (Hellas v rokoku) jest tendence přímo slohové. Neméně i oddíl druhý (Legendy středověké), ač v něm zase převládá malebná a nádherná forma stancí, obsahuje kusy, kde básník slohovou přesností patrně hledí imponovati; o čemž se každý přesvědčí, kdo přečte »Montsalvač« a »Bretoňskou romanci«. Zkrátka, l'est le ton qui fait la musique; »Fresky a gobeliny« se pojí nejlépe k oněm dílům, kde na formální stránku položena váha více než na obsah. Ze sbírky této vynikají po mém soudě: »Hermes«, »Milon Krotonský«

(rozkošný obraz), »Montsalvač«, »Labutí pohádka«, »Věčné evangelium«, »Dante Gabriel Rossetti« »Harem« a »Sibylly Michelangelovy«.

Do **skupiny šesté** klademe básně epické. Patří sem dvě sbírky nadepsané »Básně epické«, dvě sbírky nadepsané »Mythy«, »Hillarion« a »Twardovski«. — Pak sem počítáme i »Staré zvěsti« a »Selské ballady«. Ve všech těch sbírkách téměř stojí vedle kusů čistě epických i kusy lyricko-epické.

První sbírka »Básní epických« obsahuje nejprvnější plody Vrchlického; vzniklať mezi lety 1870 až 1875. Je v jednom ohledu nad míru pozoruhodna. Obsahuje dvě látky antické, čtyři z dávnověkosti nordické, jednu z historie německé, jednu z francouzské, dvě z pověstí židovských, dvě ze života cikánského, dvě z kozáckého, dvě ze života divochů amerických, osm z oborů neurčitých a fantastických. Delší báseň »Satanella« obsahuje příběh z dob, kdy Johanité vládli Rhodem. To bylo rozhodně nové. Nezapomeňme, že Vrchlický byl mladík, začátečník. Hálek se v epických a lyricko-epických básních svých držel buď jen domácí půdy, buď se spustil na půdu vymyšlenou, mlhavou, neurčitou, a tím si už předem takořka odřízl celou spoustu oněch appercepcí, které v hlavách vzdělaných lidí pomáhají, aby báseň byla rázu konkretnějšího, aby, majíc jistou barvitost lokální a časovou, byla myšlení a cítění našemu bližší, aby se nás na mnohých territoriích našeho psychického horizontu dotkla. Neruda, jsa vzdělání širšího než Hálek, už sem tam uhodil na látky i mimočeské. Tu pojednou vystoupí mladíček s látkami světovými. Nevím, jak to na tehdejší mysli působilo; ale hledě k tomu nyní retrospektivně, nemohu jinak, než si mysliti, že každému soudnému věc ta byla jistě vážnou a odvážnou. Je pravda, že některé kusy této sbírky až povážlivě šly za vzory německými; ale nesmí se zapomenouti, že Heine u nás byl tehdá velikým faktorem, poněvadž byl faktorem toho celého období, a Ervín Špindler i z něho podstatné části — a výtečně přiložil. Možná, že se tudíž to, co šlo za vzory německými, tehdá zdálo dost silně působivé. I cikáni a celý ten romantismus, k nim se pojící, byli u nás

velice oblíbenými. Romantism vůbec byl heslem mladé generace. Zde ale vystoupil mladý muž, hovící ovšem duchu doby té, avšak vystoupil s jakýmsi universalismem. A především vystoupil s antikou. Jsou to jen dvě básně: »Kořisť oceánu« a »Endymion«, ale viděti dva lví spáry. Nikdo před Vrchlickým u nás podobného nedovedl. »Kořisť oceánu« je dobře zaokrouhlená, vážnou ironickou pointou končící koncepce, architektonicky promyšlená, jako antické sloupy, a příběh vypravovaný jako by se v reliefu kolem sloupu vinul. Ve všem je attituda antická. V té básni je něco, co měl Myslbek už v prvých svých výtvorech; tam mladý, veliký básník, tu mladý, veliký plastik. »Kořisť oceánu« je v ovzduší římském, v ovzduší doby imperatorské. »Endymion« je v ovzduší hellenské něhy. »Endymion«, jedna z nejvýtečnějších básní, které v jazyku českém byly složeny, dýše lepotou; plno světel kouzelných, jako by položil čerstvé růže na stříbrnou mísu.

Literární historik shledá v »Epických básních« všecky hlasy, které se tehdá v poesii české ozývaly. Poslechněme:

Byl na západě starý král
již slepý do pola,
ten dva měl jenom přátele,
tož psa a sokola. (Dědicové.)

Tři jezdci jeli tiše doubravou,
močálem jeli — mraky nad hlavou.
(Tři jezdci.)

Pochovali samovraha
bez kněze a bez modlení,
nedali mu ani kříže
lásky věčné na znamení.
(Všední ballada.)

Byl jednou jeden kouzelník,
ten v ledném bydlel hradu,
kol pás měl z jíní setkaný
a sněhobílou bradu. (Jarní romance.)

Neozývá se v tom ona pohodlná, národní tónina, kterou se tehda podle noty básnilo?

Postavme proti tomu sloku z »Kořisti oceánu« a sloku z »Endymiona«:

Dnes číše do pěstí! kol thyrsu viňte révu!
Dnes růže do vlasů! dnes do plesu a zpěvu!
lev hladový již řve za svými mřížemi;
dnes věncem břečťanu jak zelenavou duhou
oviňte stožáry i vojína šíj tuhou,
jež skví se jizvami jak šípek růžemi. (Kořist oceánu.)

Perly — mušky létající,
hudbu hraje každý kmen,
blaho v srdci, úsměv v líci,
jaká noc a jaký sen!
V mocném ruchu tu zaznívá
věčné lásky čarný tón,
a pak všecko v souzvuk splývá:
Selene — Endymion! (Endymion.)

To byla jiná! Ostatně všecky kusy básní epických, srovnáme-li je s oněmi pokusy básníků dřívějších, již se odvažovali na pudu cizí bázlivě a nejistě — Nerudu vyjímaje, jenž vždy byl celý chlapík — imponují jistotou své stavby, přesnou intonací, detaillem pestrým a správným. Zvláště vyniká ráznosti ballada »O korunu«, báchorkovou luzností »Zimní pohádka«, skrytým vtipem, něžným obrazem a krásným tónem vypravovacím »První růže«, hlubokostí »Ben Akiba«.

»Nové básně epické« jsou rozvrženy na tři díly: »Nové romance a ballady«, »Tři pohádky«, »Klášterní legendy«.

Když o tom rozjímám, co o Vrchlickém po Čechách slýchám, vždy se divím, proč tak mnoho lidí nevidí věci do očí bijících. Velmi zhusta se mluví o Vrchlického reflektivní lyrice, její cizosti, její filosofické a rhetorické náladě, a tak dále. Málo kdy jsem slýchal mluviti o jeho epice. Já však se musím přiznati, že právě i mezi přečetnými jeho kusy epickými shledávám největší skvosty. Obzvláště na poli ballad a pohádek má celé spousty věcí neobyčejných. Právě však v tomto oddílu »Nových básní epických« mně aspoň trochu vadí jakási duchaplnost, kde bych spíše si přál naivnosti, anebo jakási přílišnost, která trochu bolí. Tak se nemohu spřáteliti ani s »Lilitou«, ani s »Trutem«, ba ani s »Vlasem královny Elsy«, ani s »Balladou o nosu«, ani s básní »Peire Vidal«. Za to »Nekřtěňátko« je mi svým kouzelným tónem velmi milé a i »Dvě slzy« svou prostotou a svým zdravým kontrastem se mi velice zamlouvají.

Roztomilým vyprávěním a pravou báchorkovou nádherou vynikají všecky tři pohádky: o »Merlínu«, o »Zlatém klíči« i »Pomsta gnomů«. Nejpěknější částí sbírky jsou však »Legendy klášterní«. Na mne působí hluboce obzvláště dvě: »Legenda opatovická« a »Legenda ze Zlaté koruny«. Klášterní život v dávnověkých Čechách posud málo dal látky básníkům; a přece není pochyby, že je tu pravá tůně velkolepých a vlasteneckých motivů. Což nenosí každý Čech v hlavě onu pověsť o císaři Karlovi, jak navštívil klášter opatovický? I sama prostá povídka Ehrenbergerova »Poslední dni kláštera Podlažického« nás v mládí poutala. Rovněž i rytířský život středověkých Čech málo látky podává našim básníkům, ač tu lákání veliké. Nuž, čtěte »Legendu opatovickou«, její střídavě širokou, ale také napínavou disposici, její humor, její duchaplný obsah! Čtěte »Legendu ze Zlaté koruny«, její věštecký význam, její silný přednes, její překrásné zakončení! Jako je »Legenda o sv. Zítě« svým prostým půvabem, tak zase legenda »Pan Vok a čert« svou příšernou pádností skvostná. Širokou, opravdu kazatelskou výmluvností se zamlouvá »Poslední list klášterní kroniky«. Dojímavá, rozkošná je »Vánoční povídka bratra Bertrama«, a stejně do srdce se noří »Čáp sv. Františka«. Duchaplná, k Bohu samému povznášející se, jest »Mše biskupa Turpina«; kdyby místo Turpina byl Arnošt a místo Karla Velikého byl Karel Čtvrtý, snad by byla báseň tato zdomácněla. Sytým, zdravým humorem, jadrnou myšlenkou a mistrným líčením se skvěje »Vidění bratra Oda«. Rozmanitostí dojmův poutají a krásnou náladou vyznívají »Večerní hovory«. I krátká báseň »Amarus« tajemnou, klášterní a hřbitovní svou náladou mluví do duše a pozůstavuje dojem prazvláštní, ale hluboko poetický.

Konec konců: mně se zdá, že by to bylo nejvýš na čase, celé toto oddělení nových básní epických, všecky ty legendy klášterní v lidu šířit. Hodí se nad míru k deklamacím v besedách. Jsou hluboké, je v nich plno effektů deklamatorických, je v nich plno a plno poesie a nahradily by vhodně ty deklamace, jejichž mělkost — někdy úžasná — je často ne po-

travou, ale otravou mysli našeho lidu. Je to návrh, který by měl po Čechách býti uvážen, a čtenářské spolky a besedy, jež mají díla Vrchlického, měly by věc zkusiti. »Legenda opatovická«, »Čáp sv. Františka«, »Legenda o sv. Zitě« by byly přednášky velice působivé. Poslední dvě by se líbily obzvláště i ženám.

Stručněji se musím vysloviti o »Mythech«. Prvá část jejich povstala mezi lety 1874—1878, ano první kus »Šárka« byl hotov r. 1873. Jádrem této části jest »Legenda o svatém Prokopu«. Legenda tato — sv. Prokop toho podnes zasluhuje — vyšla i ve vydání illustrovaném i ve vydání školském. Kdož nezná tohoto světce našeho? Kdež by nebyl jeho obraz, jak vede čerta na řetěze? Trochu rozboru by výborná, mladistvá, svěží práce Vrchlického zasluhovala. »Kříž Božetěchův« jest duchaplný příklad, kterak lze z naší staré historie vážiti zdroje poetické. »Šárka« se mi poněkud nelíbí proto, že se místy ovzduší její hlásí k oněm sentimentálním fikcím, jež Lindova »Záře nad pohanstvem« u nás vykouzlila. Druhá část »Mythův« tvoří nápadně silný kontrast části prvé. V části prvé byly látky české; tu jsou naskrze cizí, buď do starého světa se hlásící (»Narození Sakuntaly«, »Smrt Aischyla«, »Maria Aegyptiaca«), buď do říší fantastických. Zajímavo jest, že básně tyto povstaly už mezi lety 1875—1879. Až budeme míti synoptický přehled činnosti, které se Vrchlický oddal před r. 1880, bude jasno, jakými rozlehlými obory se brával, kam až těkal, kde hledal, kde vážil, co snášel, kudy se vracel! Už tato druhá část »Mythův« jest jaksi předzpěvem k oné legendě věků, již Vrchlický zpívá v dílech oněch, jež jsme položili do skupiny třetí, avšak některé epické látky volené se nesou do ovzduší fantastického, předbiblického, do dob před stvořením člověka, do sféry andělův a démonův, ačkoli všude je přímý vztah k této kouli zemské a člověku. Tak »Israfel«, »Sandalfon« a »Elloa«. Zdá se, že reminiscence theologické ve Vrchlickém ještě působily. Mluva se blíží — zejména v mysteriu »Elloa« — mluvě biblické. Viděti velikou fantasii, ale i veliký obzor filosofický; všude hraje i veliký ap-

parát básnický; všude viděti něco světového a nadsvětového, což činí křiklavý kontrast k posavadním směrům české poesie, která těkala pouze na nivách českých, trochu na nivách slovanských a konečně se rozhlédla na poli středoevropském, jdouc za stopou básnictví německého. Celý tento fantastický obzor nadpozemský svědčil asi valně rozpoutané mysli mladého básníka; mužem zralejším se stav, postavil se moudře na půdu historickou. První část sbírky nadepsané »Duch a svět« totiž »Legendy pravěku«, činí přechod, tak že by »Israfel«, »Sandalfon« a »Elloa« docela dobře mohly býti pojaty z »Mythů« do »Legendy pravěku«. »Smrt Aischyla« a »Mythus o víně« by se pak hodily do »Hellenských motivů«. Mysterium »Elloa« jest pokus velice poutavý a znamenitý, rozluštěním svým nad míru překvapující. — Charakteristické jest, že se v tomto komplexu objevuje z jedné strany »Maria Aegyptiaca« a z druhé strany »Don Juan«. — Kontrast askese a žití rozpoutaného.

Podobný kontrast, jenž tu ve výtvorech menšího objemu se skytá, opakuje se ve dvou velikých, na širokých základech spočívajících básních »Hilarion« a »Twardowski«.

Co se tkne »Hilariona«, dí Vrchlický sám v poznámce takto: Hlavní motivy k básni této čerpal jsem ze »Života sv. Hilariona«, který sv. Jeroným sepsal, podřídiv je ovšem všady své filosofické myšlence, tak že nucen jsem byl i místy přeměniti chronologický pořádek v životě svatého«. Studium svatých otců, jež Vrchlický pěstoval, tu přineslo ovoce. Probíraje se básní touto, shledáš brzo, že tu něco připomíná na druhou část Göthova »Fausta«; tak zejména část »Svatba Pirithoa s Hypodamií«. — A skutečně je »Hilarion« podoben »Faustovi«. I »Hilarion« hledá totéž co »Faust«, ale ze strany dokonce jiné.

Ještě podobnější »Faustovi« je »Twardowski«, známý Faust polský. Jako v »Mythech« stojí »Maria Aegyptiaca« vedle »Don Juana«, tak se nám skytá vedle »Hilariona« »Twardowski«; Vrchlický pohlíží na problém ze dvou stran: v »Hilarionu« ze strany

askese, v »Twardowském« ze strany donjuanské. O problému tak významném, tak obsáhlém, tak poetickém mluviti, o tom, jak jej Vrchlický naproti jiným pojal a rozváděl, zde rozpráveti — bylo by vůbec nemístné. Věc vyžaduje essayistickou práci, ku které já nemám ani patřičných vědomostí, ani času, ani chuti.

»Staré zvěsti« je sbírka 20 básní epických, z nichž některé jsou tak výtečné, že knížečka ta jest pravým skvostem literatury české. Můžeme směle říci, že Erbenova »Kytice«, Nerudovy »Ballady« a Vrchlického »Staré zvěsti« jsou tři knížečky, jež by měl každý vzdělaný Čech míti. Naznačují tři fáse vývoje. Erbenova »Kytice« i obsahem i formou je ryze národní. Nerudovy »Ballady« už jsou dalším krokem; předně vystupuje invence básníkova do popředí, ježto všecky látky téměř jsou vymyšleny, opírajíce se ovšem o názory lidové; jednak sahá básník i k látkám cizím. Vrchlického »Staré zvěsti« jsou zcela na půdě cizonárodní, světové a i tónem svým nepřipomínají nikterak poesii národní nebo názory lidové.

Vrchlický tu šel daleko na lov. Tři ballady tu jsou, které závodí s tím nejskvostnějším, co v poesii světové se může vůbec shledati. Jsou to: »Západ«, »Krvavý Egil« a »Bligger Bič«. Je-li Nerudova »Zimní ballada« dobrým dokladem znamenité básnické vymyšlenosti a dovedné komposice, je »Bligger Bič« ještě mnohem fantastičtější, příšernější a nad to i psychologicky velice významný. »Krvavý Egil« skvěje se pestrotou svých barev, jež z mlhavé šedosti nordické tu hrůzně, tam i s kouzelnou něžností vynikají, a začíná tónem tak rázným, že se tu ozývají severní, zejména i skotské ballady. Poslyšme:

Krvavý Egil.

»Ve slávě může syn tvůj žít,
jen ať se chrání lidskou krev pít!

Tím čarodějky chvěl se ret,
když spatřil Egil boží svět,

Když otec jeho slyšel tu zvěsť,
tlouk' na stůl, až si rozbil pěsť!

Pil, smál se v dobrém rozmaru:
»Žij mi, ty dítě Ragnarů!«

Teď mohu klidně zavřít zrak
a klidně sejít v podsvětí mrak.

Dost ječmene mám i dost rév,
než by můj syn pil lidskou krev.«

Další vypravování nabývá co krok vyššího napjetí, jde při tom chodem rázným, někdy tak pádným a přišerným, jako ve »Svatební košili«. Na př.

To pravda, králi, na mou čest,
já pil jsem krev, jak praví zvěst,
však z nouze jen, to pravda jest.«

»Nuž zpovědníka zavolej
a odpuštění boží měj!«

»Chci, králi, udělati tak,
bůh svědek můj!« a sklopil zrak.

Leč sotva dále odjel Knut,
děl Egil v duši nepohnut:

»Co bůh mi a co krále hněv,
mne divně pálí ona krev!«

Kdo tyto řádky čte, neupře, že tu tón ryze český, ač předmět jest nám naprosto cizí a odlehlý. Neplyne z toho, že báseň může býti předobře českou, třeba se nebrala směrem lidového básnictví? Celá otázka české poesie tím naznačena. S jazykem českým můžeme se všeho odvážiti.

Konec básně rovná se svou rázností a svým jen chmurným líčením úplně výtečnému, v pravdě balladickému začátku:

A přešel týden jako sen,
Tří králů nastal slavný den.

A pravil Egil k poledni:
»To lhůta moje poslední —
do zítřka, než se rozední!«

Vstal, spící děcko políbil
a vykonal, co přislíbil.

A s vlasem jeho vítr hrál,
a východ slunce nachem vzplál,
v dvůr právě vjížděl Kanut král.

Ještě znamenitější je »Západ«. Tu je historického ovzduší šetřeno; zároveň ale tak vznešená povaha vylíčena, že báseň tato jako nějaký Sokratický dialog působí. Při tom kouzla básnického s takovou bohatostí a nádherou všude rozseto, že nám na mysli tanou nejnádhernější výrobky umění výtvarných: převzácné gobeliny, nebo látky zlaté, perlami vyšívané obrazy Makartovy a věci podobné. Jesti to jeden z nejskvostnějších plodů ducha lidského vůbec. To tvrdím směle a všem uměním ostatním do očí.

Vedle těchto tří skvostů blednou ostatní částky sbírky relativně; radím čtenáři, aby je četl před oněmi a shledá, že jsou také znamenité; ale lesk diamantů staví do stínu drahokamy ostatní.

Nerad se člověk louči, byť hovořil jen jako mimochodem o nich, s těmito nádhernými, královskými plody ducha tak bohatého.

Jako bychom z nejnádhernější síně paláce knížecího vstoupili do světnice ve statku selském, anebo postanuli na náspi venkovské chaloupky, tak berouce do ruky »Selské ballady«; jsme najednou uprostřed našeho lidu českého, těžkými osudy svými souženého. Obsahujíť »Selské ballady« i látky cizí, jako »Etruská ballada«, »Sen Tamerlánův« a po mém soudu je to jako stín na oné malé, ale významné knížce; na tomto místě měl vynechati i Tamerlána i Etrusky milý náš Vrchlický naprosto. Sem se hodí »Rychtář Oremus« »Jan Kozina«, »Matyáš Ulický«, »Hrabě Breda« atd. výborně: ale Tamerlán a Etruskové! Ani bych sem nebyl dal básně »Cep a kosa«, »Modlitba na Řípu«, »Dvé laně«. Jádrem celé sbírky je poroba českého lidu, jež po bitvě u Lipan virtuelně nastala, za krále Vladislava Jagielovského už byla provedena a po celá století na lidu českém tížila, až pak během třicítileté války a po ní nabyla rázu přímo ukrutného. To je to ovzduší, v kterém básník komponoval většinu svých básní této sbírky. A tohoto ovzduší básník výborně postihl. Jen jedno místo citujeme:

»Matyáš Ulický, zbožný sluha Páně,
že jsem nemoh' déle vidět selskou bídu,
že jsem z čisté lásky pomoci chtěl lidu,

že jsem zavésti chtěl pravou říši Krista,
kde se rovnost stavů, bratrství všem chystá:
pány jat a souzen, vydán na mučidlo,
vyprávím teď světu, co mé oko shlídlo
v bezdnu těžké dumy a co vidím ještě,
co ten brousí meče, co ten chystá kleště!«

Jediné slovo »duma« mně tu vadí nemile. Ale jinak cítíme, odkud vítr historie věje. Jaký tu pokrok naproti »Dědicům bílé hory«, kde historická půda nahrazena vymyšlenou, mlhavou!

Zbývá ještě promluviti o třech publikacích Vrchlického, z nichž každá stojí o samotě, ne snad směrem a obsahem, ale jen tím zevnějším momentem, že vyšly o sobě.

Pantheon vyšel r. 1880. a v rozšířeném vydání r. 1883. a obsahuje básně příležitostné, týkající se zbudování, požáru a nového vystavění národního divadla. Básně tyto šly svého času po Čechách, a posud v paměti jest, jakých úspěchů jimi získal — sobě pak zásluh — p. Šmaha.

È morta je sbírka básní, jež vyšla hned po smrti zpěvačky Klementiny Kalašové (13. června 1889. v Bahii). List, jenž výtečné této umělkyni z Čech byl poslán, vrátil se, a napsáno na něm: è morta (zemřela). Truchlivá tato zvěst zarmoutila hluboce četné přátele a ctitele velenadané ženy. Vrchlický věnoval sbírku básní »slavné a drahé památce Klementiny Kalašové«, s nápisem, obsahujícím ona dvě osudná slova: è morta. Vane z nich bolesť upřímná, která se ozývala všude po Čechách, takže tato malá knížečka všude byla čtena a uznána s tím pravým citem, jenž lidi pojí, když se jich osud dotknul bolestně. Básně tyto stojí na vysokém stupni umění. Jsou důstojné, trvalé »requiem« za zesnulou zpěvačku. Krátký a skvělý běh života jejího zůstavil i v dějinách básnictví českého stopu zářící. Blahoslavena!

Hlasy v poušti je sbírka 22 znělek, povstalých r. 1890. za dojmu politických převratů našich. Kdyby se týkaly jen otázek denních, zasloužily by ovšem, aby se hledělo jen k básnické jich hodnotě. Avšak

na každém listu viděti, že se nesou přes den a přes noc, a i přes léta, a tím i tendenční obsah jejich bude na dlouho významným. Otázek veřejných z vysokého stanoviska si všímati, je cílem politického vzdělání. K tomu hleděl básník přispěti svou písní.

Vzpomínky a apostrofy.

Jaroslavu Vrchlickému.

V Něm Poesie všechny tóny slila:
čím srdce zoufá, a co lék v ně roní,
čím milencům v noc letní šeřík voní,
čím nad hnízdem lká holubice bílá;

Co vášeň řve, a čím vzdoruje síla,
čím duha plá, kdy v smír se nebes kloní,
čím lidskost věčný dithyramb svůj zvoní
a láska vře, vše zášť ať podemílá.

Je duše Jeho lyra obrovitá,
ji Sandalfon svou rukou zladil smavou,
v ni tepou burnou rapsodii věky.

Sen Hellady z těch zvuků zas nám svitá,
zas Krása rozprostírá všechny vděky.
Ó, jděte kolem s obnaženou hlavou!

JAROMÍR BORECKÝ.

JAROSLAV HILBERT:

16. únor 1853.

Tiché, bílé, malé město,
v dálce kopce Středohoří,
chrámu věže trčí k nebi,
na východu slunce hoří.

Cizí v něm, jak cizí přišla,
usténaná, vysílená,
v klínu křeče roditelky,
na loži se svíjí žena.

Bože, skonči moji muku!
Bože, pro tvé svaté jméno! — —
Tiché, bílé, cizí město,
srdce pěvce narozeno.

AUG. NEVŠIMAL:

První zápas Jaroslava Vrchlického.

Počátek let sedmdesátých minulého století byl neobyčejně přízniv cti a slávě junácké tehdejšího Akademického čtenářského spolku. Počet členů jeho dostoupil výše tisíce, a ve všech místnostech jeho panoval neobyčejný život a ruch spolkový, společenský, vědecký a literární. V řadách studentstva bylo množství bystrých a čilých hlav, jichž práce, snahy a ideje soustřeďovaly kolem sebe kruhy starších i mladších kolegů a jež kladly tu základy budoucího svého velikého jména. Byli to hlavně: Jaromír Čelakovský, Servác Heller, Otokar Hostinský, Svatopluk Čech, Jaromír Haněl, Lad. Quis, Jos. Stupecký, Fr. Píč atd. K nim přibyli později »hoši hradečtí a písečtí«: Ant. Rezek, Jaromír Hrubý, Jan Dunovský, Jos. Holeček, Frant. Herites, Otokar Mokrý,

Josef Kálal, — z Klatovska: Jos. Thomayer, a mnoho a mnoho jiných.

V těch letech dali především Servác Heller, Jar. Čelakovský, Jar. Haněl a Jos. Drbohlav podnět k založení Literarního a řečnického spolku »Slavia« — co odboru Akademického spolku — a v tomto spolku soustředil se tehdáž všechen ruch pro pěstování literatury a slavistiky.

Akademikové z Hradecka a Písecka založili pak krajinský spolek »Štítný«, jehož vůdčími silami byli právník Jos. Kalal, filosof Ant. Rezek, technikové Jaromír Hrubý a Vojt. Kniha a j.

Akademický spolek byl si získal již roku 1869. v kruzích literárních — hlavně mladších — dobrou pověst vydáním svého »Almanachu«, sbírky básní, v níž zastoupeny byly tehdáž skoro všechny mladé naše naděje literární. — Bylo přirozeno, že i dorost akademické obce literární snažil se brzy na to příkladu »starších« šťastných kolegů následovati a síly i schopnost své ukázati a uplatniti.

»Vedoucí kruhy« z akademiků, hlavně Píseckých: Jos. Kálal, Jan Dunovský a Frant. Herites, přinesli sebou již do Prahy myšlenku vydati rovněž almanach, sbírku básní, výhradně od akademiků jihočeských, a jali se nyní horlivě myšlenku tu prováděti.

Avšak vůle byla silnější než dané poměry. Bylo sice básnických příspěvků sebráno již dosti, ale málo takových, aby snesly veřejnost a kritiku.

Aby vavříny, na něž vydavatelé docela jistě čekali, na zasloužená místa se dostaly, usnesla se redakční komise, vhodné příspěvky sbírati dále a almanach vydati později. Pro almanach zvoleno bylo jméno »Anemonky«.

Mé maličkosti byl s Jos. Kálalem a Janem Dunovským svěřen úkol, postarati se o příspěvky z řad mých známých — byť již i »širších krajanů«.

Krom několika svých vlastních pokusů — epigramů a satyrických neb humoristických nápisů — přinesl jsem brzy na to slavné redakci svazeček básní v rukopisu od slečny Boženy Studničkovy, jíž jsem byl své poslání při jakési přednášce v Umělecké besedě před-

nesl, a z basniček těchto — dosti vtipných a něžných — redakce do almanachu přijala patnáct.

Veliká sláva! To byl skoro celý tiskový arch!

Ale pořád nebylo ještě dosti — ačkoliv tiskárna sazbu co možná nejvíce roztahovala.

V těchto nesnázích — jakoby starost redakce byla přešla na mne samého — setkal jsem se s medikem Jos. Thomayerem.

Thomayer byl tehdáž prvním rokem na universitě a již v prvních měsících svého pobytu v Praze dostalo se mi potěšení, že jsem se s ním seznámil. Mimo své odborné studium zajímal se živě o literaturu a umění — a především rád seznamoval se s osobami spisovatelů a umělců.

Jelikož byl povahy skromné a velkých nároků na svět nečinil — pokládal ve své dobromyslnosti i mne za jakéhosi literáta — záhy jsme k sobě přilnuli jako přátelé, stýkajíce se skoro každodenně a otevřeně si všecko svěřujíce.

Pokládal jsem proto za povinnost, i s bolestí redakce »Anemonek« jej seznámiti — a on skutečně jako nastávající lékař věděl hned rady a pomoci.

Sdělil mi, že zná jednoho spolužáka na gymnasiu klatovském, že jest v oktávě, jmenuje se Emil Frida, a že také již napsal a v klatovském »Šumavanu« uveřejněnil několik svých prací básnických. Tomu že dopíše o příspěvky.

Svolil jsem s radostí k tomu a potěšil tím slibem také zarmoucenou redakci »Anemonek«.

V krátké době na to vyhledal mne Thomayer v Akademickém spolku a odevzdal mi svazeček rukopisů — básní od Jaroslava Vrchlického, pseudonyma Emila Fridy.

Při tom mně projevil ostýchavě jaksi obavu svou i Fridovu, že snad příspěvky ty se nehodí, že je to pokus a cosi podobného, nač ovšem pořádná redakce nic nedá — a věc si posoudí sama.

A tak pořádnou byla i redakce »Anemonek«.

Asi v prosinci 1871. »Anemonky« tedy šťastně vyšly a byly protokolovány jako: »Básně omladiny jižních Čech«.

Věnovány byly památce Petra Chelčického (to byly dozvuky slavnosti Husinecké z r. 1869) a obsahovaly básnické práce 33 autorů — seřaděných v knize dle abecedního pořádku. — Až na malé vyjímky samá lyrika dle vzorů a formy Sládka a Čelakovského a jiných; samostatného málo.

Posledním v řadě byl Jaroslav Vrchlický. Byly tu jeho básně: »Sežloutla ta lípa« — »Z lesa« — »Lístky routy« — »Z dalekých cest« — »Všední ballada« — »Fata morgana«.

Jaký tehdáž »Anemonky« vyvolaly úsudek všeobecný, nemám již v paměti. Myslím však, že blahovolná kritika chválila více dobrou vůli a mladistvou snahu, nežli obsah. Podnes však vzpomínám si na posudek mistra kritiky † dra Jos. Durdíka v literárním odboru Umělecké besedy o »Anemonkách« podaný. — Dr. Durdík probral celou knihu »Anemonek« jen tak v letu, zde pochvaluje, onde vady vytýkaje — až došel na konec ku pracím Jar. Vrchlického. Položiv knihu před sebe na stůl, poodmlčel se a jakoby počínal nový zvláštní oddíl svého referátu, všech ostatních důležitější, vzal na se vážnější vzezření a pravil svým klidným, určitým tónem asi v tento smysl:

Pánové, došli jsme nyní k poslednímu v této sbírce, avšak já co do ceny prací jeho kladu jej na místo první. Vidím tu známky přicházejícího velikého ducha, básníka skvělého slohu a původní koncepce. Na ukázku vám přečtu jeho báseň »Z lesa«. —

Na to četl báseň tuto — báseň obzvláštní mohutné nálady — a když byl se zdvojeným výrazem přednesl sloku poslední, — poznamenal: »Dojem této básně byl na mne tak mocný, že jsem ji musil čísti znovu a znovu a že tato práce jediná sama o sobě stačí, aby »Anemonkám« zachránila cenu.« — —

Významná, věštící slova Durdíkova naplnila se v plné míře již v letech nejbližších, když vyšla Vrchlického sbírka básní »Z hlubin« a když jí brzy po sobě následovaly sbírky další. — Pořadatelům »Anemonek« však zůstane potěšující vědomí, že jméno Vrchlického uvedli oni první na veřejnost. —

ERV. SPINDLER:

Ze vzpomínek na Vrchlického.

V divém reji parlamentního ruchu nezbývalo mi než zamluviti sobě alespoň jeden sloupec Máje k zachycení dvou nebo tří vzpomínek na našeho vznešeného miláčka Mús. Vzdálen domova a zbaven korrespondencí, jichž by mi bylo třeba k určení roku i dne, k nimž ta která vzpomínka se vztahuje, mohu jen z paměti paběrkovati, zůstavuje sobě barvitější obrázky k době pozdější, až snad před odpočinkem posledním a definitivním bude mi také jednou dopřáno na 2 neb 3 roky odpočinku zatímného.

* *
*

Není to ani marnivost, ani ješitnost, nýbrž pouhý účinek radostných pocitů, že nejdražším a nejcennějším z dopisů Vrchlického jest mi jeho psaní z let osmdesátých, ve kterém náš veliký Mistr vzpomíná vděčně mého feuilletonu, v němž obsažena byla širší úvaha o »Anemonkách«.

V tomto studentském almanachu vystoupil Vrchlický se značným počtem mladých básníků a veršujících mladíků poprvé před naší veřejností a to s celou řadou lyrických veršů náladových. Nevěděl jsem, kdo asi za básnickým jménem Jaroslav Vrchlický se skrývá, ale z veršů ihned jsem vycítil neobyčejný talent. Vrchlický sám básně své z »Anemonek« pojal do první tištěné sbírky své »Z hlubin«, - pravím výslovně: do první sbírky »tištěné«, poněvadž vedle šedesáti nebo sedmdesáti již vydaných knih původní jeho tvorby básnické má Vrchlický stále ještě v zásuvkách svého pracovního stolku dalších osm až deset knih veršů netištěných. Úsudek můj, že ze všech básníků, kteří v »Anemonkách« představili se českému obecenstvu poprvé, jest Vrchlický talentem největším a nejslibnějším, jenž prvními básněmi se nevypsal, nýbrž často ještě milovníky poesie potěší — další doby svrchovaně potvrdily.

Když mi po letech Vrchlický, jehož Pegasus osvědčil se býti ořem neunavným, nezkrotným a žádných výšin a nižin se nelekajícím, úsudek můj připomenul a při skromnosti své mi poděkoval, že jsem jej vlastně první »do české literatury uvedl«, byl jsem proniknut nevýslovnou radostí, že hned při čtení prvních veršů Vrchlického slyšel jsem šelestění perutí obrovského orla, jenž vznesl se nejvýše, ba tak vysoko mnohdy, že zůstal nepoznán krátkozrakým a nepochopen omezeným, a že byl jsem tehdáž jediný z kritiků »Anemonek«, jenž z prvotin Vrchlického vystihl neobyčejného jeho ducha a věstil šťastně jeho opětné a časté objevení se.

* * *

Kdo Vrchlického zachytiti chce se všech zajímavých a význačných stránek jeho činnosti, nesmí zapomenouti na duchaplné jeho přednášky o literárně-historických a kulturních thematech a na stejně zábavného vypravovatele v intimnějších kruzích společenských.

Obecenstvu města Roudnice bylo dopřáno seznati Vrchlického v obou těchto vlastnostech. A věru nesnadno bylo by rozhodnouti, v čem Vrchlický vyniká více, zdali na kathedře brillantním svým charakterisováním vynikajících básníků, jejich prací a jejich doby, anebo po přednášce pod kathedrou u stolu přátel duchaplností sršícím vypravováním, při němž smíchy oči slzí a jen pronikavé, ale sladce dobré oči Vrchlického se vesele třpytí a lesknou.

Když roudnická literární jednota »Říp«, která právě tak jmenovala Vrchlického čestným svým členem, jako obecní zastupitelstvo roudnické jej zvolilo čestným občanem, v letech devadesátých oslavovala své založení důstojnou jubilejní slavností, poctil tuto slavnost i Vrchlický svou milou přítomností a byl ovšem předmětem stálých pozorností a ovací.

Když pak po vyčerpání celodenního programu slavnostního v besedních místnostech sesedla společnost k volné zábavě, osvědčil Vrchlický tak skvěle dar svůj vypravovatelský a upoutal vděčnou pozornost všech

posluchačů tak pevně k sobě, že teprve za svitání zábava se skončila.

Po celý večer vedl slovo Vrchlický sám a sršel vtipy, duchaplnými obraty a poznámkami, trefnými nápady a originálními myšlenkami. O něm možno říci každému, kdo jej poznal, že se pije jako víno šampaňské . . . .

* * *

Jen jediné umění zůstalo Vrchlickému knihou nesčíslnými pečetěmi na vždy uzavřenou. A to jest umění dramatické.

Ač Vrchlický divadlo miluje, pro jeviště mnoho cenných kusů sepsal a hudbou své řeči všechna srdce rozehřáti umí, — přece není pro mě vzpominky veselejší nad onu, která mi vrací v mysl Vrchlického — v ochotnickém představení na jevišti v Mlčehostech.

Naprostá jeho neschopnost k přetváření se zavinila tehdáž, že jsme se Vrchlickému jak náleží všichni vysmáli, aniž by byl tohoto úspěchu se nadál.

Drahý přítel nezazlí mi zajisté, že jsem na tuto episodu z mládí nezapomněl a že se mi dosud nadmíru líbí. Snad vyvolá mé připomenutí milou vzpomínku i v něm.

JAN ČERVENKA:

Jaroslavu Vrchlickému.

(Ke dni 16. února 1903.)

Můj mistře, dnes, kdy varyta všech pěvců
ku Tvojí poctě v ladném zvučí sboru,
i moje lyra stranou pohozená
se dala do hovoru.

Pár na ní strun. Ty vášnivé a smělé,
ty dávno, mistře, všecky popraskaly,
a ty, co zbyly, hluboké a snivé,
jak by se rozplakaly.

Co komu po nich! Hruď co rozezpívá,
to vždy se rádo straní světa hluku.
Nech neslyšenu zbylých strun těch píseň . . .
Nuž, tisknu jen Tvou ruku!

ANT. KLAŠTERSKÝ:

Jar. Vrchlickému

na první stránku Shelleyovy lyriky.

— — — Ostrove luzný, ostrove
bohatýrů, ostrove kouzelných krásek,
ostrove básníků! *Carducci.*

Ó ten ostrov, kam on přistál na své pouti,
všech srdcí srdce, za snem Krásy píle,
Tvé vlajky hrdé, plachty Tvoje bílé
přes nepřízeň dnů, větrů šleh zřím plouti.

Vše mění se, zříš jícen vod se dmouti,
jen duch, jenž vlá v své svobodě a síle,
Čas deptá patou, věčný v krásy díle
se zvedá z trosek, do nichž vše se hroutí . . .

Ó, žehnána buď velká plavba Tvoje,
jíž objevil's a nové dal nám světy,
pluj dál, nechť zmijí z vln jen syčí roje!

Hle, ostrov velkých kyne Ti již z dáli,
proud Času tříští o jeho se skály,
a z jeho sadů věčné voní květy!

FR. AD. ŠUBERT:

Vrchlický v Národním.

Básník, který napíše svou nejluznější veselohru za tři dny, byl by po několika letech s to, zaměstnati samojediný činohru Národního divadla po celý rok. Úžasná plodnost Jaroslava Vrchlického hýřila v prvních pěti lustrech Národního divadla nejen v říši básní lyrických ale i dramatických. Semena látek sbíral v pralesích a na pláních všech dob lidstva. A každé z nich, přijaté lůnem jeho fantasie, přes noc, ve snu vyklíčilo, vybujelo a vyrostlo v keř, ve strom dramatu.

Jako tiskárny nestačily vydávati svazky poesií Jaroslava Vrchlického, tak Národní divadlo sotva stačilo vypravovati jeho díla dramatická. Byla léta, ve kterých obdrželo a svitem i třpytem jeviště provedlo po třech jeho novinkách — a kdyby jinak bývalo lze, mohlo jich snad vypraviti ještě jednou tolik. Tak roku 1896. objevily se od Vrchlického Rabínská moudrost, Exulanti, K životu a hned roku následujícího Pomsta Catullova, Soud lásky a Nad propastí.

Po dvou novinkách sneslo se na scenu v prvém roce Národního divadla — kdy poprvé sehrána nejoblíbenější hra básníkova Noc na Karlštejně a rovněž často dávaná veselohra V sudě Diogenově — v roce sedmém, kdy Námluvy Pelopovy zaujaly obecnou pozornost a sehrány Midasovy uši, v osmém, kterého Smír Tantalův a Smrt Hippodamie duněly těžkým krokem za Námluvami Pelopovými, tvoříce s nimi slovem i hudbou nádhernou trilogii, v devátém — Pietro Aretino a Trojí políbení, ve dvanáctém, jenž dal divadlu Svědka i Závěť Lukavického pána a v patnáctém, ve kterém tragika básníkova zrodila Lásku a smrt, komika Krále a ptáčníka. Ostatně i rok třináctý možno čítati, an kromě Epponiny napsal v něm autor dramatickou Vstupní

scenu. Rok 1885. zplodil Juliana Apostatu, 1889. Bratry, 1897. Marii Calderonovu.

Když pátého roku nebylo náhodou novinky — některá arci ležela již ve stolku básníkově, jenž nebyl nikdy hnízdem vybraným — uvedeny na scenu z jeho děl Drahomíra, která, první to dramatické dílo básníkovo, tak jako Smrt Odyssea slavila svou premieru v divadle prozatímném, Exulanti, Noc na Karlštejně a Nad propastí, v osmém roce Drahomíra a Noc na Karlštejně, v prvém Smrt Odyssea, v desátém K životu, Soud lásky, Pomsta Catullova a Noc na Karlštejně. V patnáctém dávany kromě novinek ještě čtyry práce starší, Soud lásky, Noc na Karlštejně, V sudě Diogena a Pomsta Catullova. A i když ve čtvrtém roce prodlením tří měsíců poznala veřejnost tři nové hry Vrchlického, připojily se k nim ještě Exulanti a V sudě Diogena.

Tak střídaly se po jevišti stále květy tvorby Vrchlického, objevovala se na něm při premierách a druhdy i při reprisách básníkova zrovna duchově suchá postava s plastickou hlavou pronikavých očí a dlouhých elipsově svislých knírů — a po premierách zněly číše malých banketů a rozmarné i vážné řeči soustolovníkův i slavícího oslavence, kterému — ubožáku — dle řadu tehdejších úterků při takových příležitostech samotnému bylo nésti útraty večera. Co bylo v těch symposiích jasu, žertův a upřímného veselí!

Však i jinak býval Jaroslav Vrchlický v Národním divadle dosti častým hostem, ať na zkouškách, či u dramaturga, či u mne. Jeho proslulý havelok jevil se při tom jako nevyčerpatelná schrána kouzelníkova. Nebylo jedné návštěvy, aby z něho se nevynořil rukopis buď originálu nebo překladu, nebo vyšlé právě knihy básníkovy. Někdy hned několik najednou! Za ty ani jsem hrubě nestačil děkovati, natož se odvděčiti.

Za šestnácte a půl roku dávaly se práce Jaroslava Vrchlického v Národním divadle celkem 231kráte. Kdyby Národní divadlo mívalo ve svém sadě jen činohru, bývala by v něm tehdy vůbec

rozkvetla česká produkce dramatická celým svěžím pestrým paloukem, a kdyby proti směrům dřívějším se nebyl rozvlnil směr realistický a naturalistický, proti němuž Vrchlický celou svou bytostí zůstával na své půdě osobité, jsem jist, že počet představení dramat a veseloher J. Vrchlického býval by se tehdy snadno zdvojnásobil. Ba nejen představení, jistě i prací samých.

Však již uvedené dílo básníkovo skutečně se zdvojnásobilo překlady celé řady básnických děl dramatických. Kdykoli šlo o cizí práci mistrovskou — až na díla Shakespearova, jež převésti do české moderní mluvy básnické vzal sobě za úkol života druh J. Vrchlického, J. V. Sládek — býval to pravidlem J. Vrchlický, ke kterému jsme s důvěrou se obraceli a který také ihned rád se dával do přebásnění originálů kterékoli doby kulturní. Pronikal všechny stejnou měrou.

Mimo to ani libret — Fibichova Bouře a na jeviště dosud nevstouplé Jessika, Armida — i jiných ještě prací původních nezůstával Vrchlický vzdálen. A i celý roj básní příležitostných v divadle přednášených, jak motýli vylétl z jeho ruky, prostupuje řady velkých děl i Vrchlického samého i všech jiných autorů, kterými žilo Národní divadlo život svého umění a rostlo den ze dne u větší stavbu duchovou.

Té stavby v oné prvé době Národního divadla celý jeden risalit se svými základy i celou římsou jest dílem Jaroslava Vrchlického. Nese na sobě jeho tvář tak, jak architektonické pomníky masky mistrů stavitelů, svých původců. —

Byl krásný červen předminulého roku a nadšené dny francouzských návštěv. Praha hořela . . . A s Prahou valný kus českého kraje.

Městská rada pražská pořádala ku poctě delegátů municipia pařížského hostinu »U černého koně« a shromažďovali jsme se v dolejších místnostech hotelových.

Přišel mistr Vrchlický. Připadal mi zemdlen a zondán, jakoby byl toho dne deset, dvanáct hodin pracoval. Společnost nebyla velká, i s hosty francouzskými asi nějakých třicet osob, a brzy zasedali jsme k podkovovité tabuli. Právě v té chvíli hovořím s mistrem a ukazuji nahoru, kde bylo mu místo vykázáno, nevím již mezi kterými vynikajícími delegáty.

»Ne, tam nepůjdu,« odvětil mistr zkrátka a rozhodně. »Kde sedíte vy . . . tady? Sednu vedle vás, budeme si povídat . . .«

Nepomohly ani prosby pořadatelovy, pořádek trochu byl zvrácen a na rychlo musil býti napraven.

Opravdu byl mistr zemdlen, nebo hostiny samé takořka se nesúčastnil — či snad nebylo mu příjemno musit po celou dobu baviti se po francouzku, a že vyhledal raději české ovzduší nepatrného souseda? Tak mi bezděky jeden okamžik napadlo, když po všechen čas, kdy zevšad ozývaly se kde jaké reminiscence na francouzskou grammatiku, mistr ani slova francouzského nepromluvil. Latinsky, ano snad i řecky umí mnohý z nás tuze dobře, překládá klassiky, ba i píše latinská, snad i řecká pojednání, ale zeptejte se ho po latinsku, jak se má nebo jaké je venku počasí, a bude v neskonalých rozpacích nebo nanejvýš odpoví jadrně po česku. Snad tedy mistrovi je frančina také takovou latinou? . . . .

Byly přípitky a mluvilo se mnoho i všelijak. Každý spěchal se svojí troškou do mlýna, a řečnil, a po té kde kdo pospíchal k Vrchlickému chtěje připíti jemu na zdraví a sobě k poctě. Mistr neumí někomu něco odříci, — je to snad to jediné co nedovede, — a sklepník nestačil mu dolévati. To víno, ta nálada . . .

a byli jsme všichni rozmaru již silně ružového . . . . Přišel k mistru Vrchlickému pořadatel pan dr. z Čenkova a snažně prosil, aby se také on chopil slova.

»Prosím vás, dejte mi pokoj,« bránil se mistr po pratelsku, »nejsem na frančinu zvyklý . . nevím, co říct . . . snad kdybyste mne byl napřed upozornil, byl bych si něco připravil . . .«

Byly to arci vytačky, kterým neuvěřeno a které útoku neodrazily: z Čenkova zvítězil, tvrz poddala se nalehavým prosbám, tak jako obyčejně . . .

Mistr Vrchlický vstal a shromáždění, přese všechnu svoji rozbujnělost rázem stichlo. Mně srdce poskočilo jako dítěti, které jde ukázat závistivým kamarádům nějaký skvost: věděl jsem, že teď budeme moci se pochlubiti — ale trochu byl jsem prece zvědav.

Mistr mluvil zvolněji, než mluvíva po česku, ale čím dále tím více »přicházel do toho«. Možná, že některý »professeur de la langue française« byl by tu a tam si přál ostřejší é nebo temnější eu, nosovku hlubší a akcent některý výraznější, ale stylista, který by tu řeč byl četl, byl by odložil připravené pero namočené v červeném inkoustě a u vytržení byl by se zahloubal do této úlohy, která byla chef d'oeuvre. Budiž mi odpuštěno toto přirovnání trochu professorské, mám to tak v krvi.

Mistr uváděl v souvislost přítomnost francouzských hostí s uměním, porovnával, vytýkal naše úkoly a myšienky svoje sypal jako drahokamy na bílý stůl. Byla to takořka báseň, kterou mistr přednášel. Francouzové, zvyklí na esprit, ztichli docela a zvážněli. Soused můj po pravici, nejbodřejší ze členů francouzské delegace, přece nemohl se zdržeti a nakloniv se ke mně povídá: Cré nom . . . qu'i' sait bien dire c'qu' i' veut, vot' poète . . . un grand homme, mon dieu . . . et une grande âme . . .

Malým sálem, v němž tetelilo se šampaňské a duše se rozechvívaly tou návštěvou, nezvyklou a milou, vznášela se velká poesie.

·৩·

Jaroslavu Vrchlickému.

V té době, kdy jsem se chystal probíjet se životem, měl jsem již v kapse drahý mi Váš dopis. Připadal mi jako amulet, který ochrání najisto ty, kteří jdou do světa. A Vy jste psal, abych najisto do Prahy přijel, že se postaráte, abych se uchytil kdekoliv. Pamatuji se dobře.

Naivně a bez krejcaru skorem, pustil jsem se do Prahy. Bylo to v roce 1885. A teď s úžasem teprvé vidím, že byl Jste tehdy úžasně mlád, bylo Vám teprve dva a třicet roků. Byl Jste slavným již tehdy a přátelsky dobrým, zval Jste na určito, rozpoznával Jste, upravoval Jste cestu a neopouštěl. Udílel Jste po případě sám práci. Honoroval ji roztomilým a kolegialním způsobem. Ale když to šlo do tuhého! Neopouštěl Jste, vskutku. Nebylo ve mně ani zárodku nějakého vědce — ale octl jsem se s pomocí Vaší přec asi na tři měsíce v redakci Naučného Slovníka. Byl jsem tam Benjaminem — a vědci měli útrpnost a soucit se mnou. Řadil jsem hesla — a vědci i praktičtí pracovníci, jimž bylo hračkou voliti si themata, jež zúplna ovládali, usmívali se mé venkovské naivnosti. Byl tu starý Mayerhoffer, Schauer, Čermák, Dr. Herben, byl tu Dr. Hanuš, byl tu dr. Kraus, pozdější můj přítel Dr. Štolc a jiní a jiní — také tu a tam na chvíli vynořil se letnější nějaký odborník z protekce, který byl odborníkem zrovna tak, nebo ještě méně než já. Ale zmizel jako meteor. Byly to krásné časy plné snů a plánů.

Ale to nestačilo k odbornictví. Řadit pouze hesla — to se nedalo na dlouho udržet. Řekl jsem Vám o tom svoje pochybnosti. Zda se již pamatujete? A Vy jste oblékl zase jednou pro mne schválně kabát (což za nynějších literárních poměrů nikdo již nečiní: není snad takového kouzla jména a osobnosti) — a šli jsme jinam zkoušet štěstí. Bylo to před jarem roku 1887; vidím Vás dosud v radničním praesidiu před starostou Vališem, kterak Jste doporučoval moje zdánlivé před-

nosti a dokonce i literární — k čemuž se pan primator tvářil dosti starostlivě a passivně. Ale přece jen mne přijal a ihned zaměstnal. Bylo rázem po bídě, která zdála se již býti hrozivou, z Prahy mne vyháněla a vykrádala, kde co jsem ještě z domu měl, peřiny i šaty.

Proč bych o tom dnes nepověděl. Je to pěkná vzpomínka — a visí na ní kus mého života. Mnozí se zabývati budou Vaším literárním významem. Pro mně Jste něčím více ještě, než básníkem velké práce, básníkem, na němž záviselo celé jedno období. Jsem Vám — opakuji ještě jednou — z celého srdce vděčen.

·ǫ·

EM. RYT. Z ČENKOVA:

V době mlhavých pochyb, váhání, bludičkových úspěchů, sklamání, nárazů, hrozivých vzmachů bez úderu, v té době strastného, někdy liknavého, ale přece jen neumdlévajícího, neodvratného a nesmírného pochodu šesti milionů v před, cestami prašnými, blativými, křemenitými, přes vrchy a doly, rozklenula se nad námi nádherná klenba hvězdné poesie, abychom »zříce vznešenost, zapomínali hořkosti« a v době, kdy střízlivé hlavy nad květovanými fraky úzkostlivě odměřovaly, na kterém jen políčku, ke kterému až mezníku a v které školce zašeptati smí mluva těch blížících se řad, — vzlétl jste Vy, kouzelník krásy a mistr jazyka, k nejzávratnějším výšinám Lidstva! —

·ǫ·

JAN ROKYTA:

Jaroslavu Vrchlickému.

Já viděl Tebe v mnohohlavém davu,
jenž plnil třídu jako břehy proud,
šel's tiše, v dumách nakloněnou hlavu —
ó, velkého cos chtěl Jsi postihnout!

A kolem Tebe lhostejně se hnali,
kdož před Tvým čelem měli sklonit líc —
jak cizí byl bys, Tebe nepoznali,
k Tvé hlavě nepovznesli zřítelnic . . .

A co mně lítost pro to srdce jímá,
zřím: ten se v popel rozpadl a prach,
ten s očima se kácí strhanýma —
a v krátce všechny s kosou odveď vrach.

A na jich místo tlačili se jiní,
co chvíli obnovil se šumný dav —
to jiný rod byl, nežli žije nyní,
měl jiný kroj a jiný zvyk a mrav.

Jen Ty v jich středu kráčel's nezměněný,
týž jako dnes, jen bídy naší prost,
byl's všecek vlastním světlem prozářený
a čím Jsi dál šel, tím Jsi více rosť.

A oči davů k Tobě obrácené
čtli ve Tvých zracích, co Jsi v duši snil,
proč nořil Jsi se v hloubky nezměřené,
čím noci své i dny Jsi vyplnil . . .

DR. JOS. STOLBA:

Jaroslavu Vrchlickému

k 50té ročnici jeho narozenin.

Svůj národ poklady jsi přímo zasypal!
Však národ k Tobě méně štědrý byl!
Tu »padesátku« zas jen šťastný osud dal,
a národ? — Přeje Ti, bys — dále žil.

·ǫ·

FR. HERITES:

Vrchlický jako houslista.

Ne v černém fraku, s bohatou černou kšticí k radosti a touze slečinek v pocuchaných, vlajících kučerách na šíji splývající. Jen tak po domácku v kostkovaných šatech své oblíbené šedavé barvy a nikoli na koncertním podiu: také nejspíš dosud žádné vyhrané miliony v kapse. Ale úspěch velkolepý, sensační.

Bylo to v mém někdejším útulném pokoji ve Vodňanech, po kterém se mně ještě dnes někdy zasteskne. Vrchlický s chotí svou a dceruškou Miladou byli na návštěvě u nás, několik dní našimi hostmi; už tomu řada let.

Vrchlický byl v rozmaru výborném, samý žert a vtip. Po večeři jednou s dětmi rozpustile dováděl a byl by jistě metal kozelce, kdyby byl někdo vyslovil to přání. Pořád vymýšlel sám, čím by nevázané své, divoké obecenstvo upoutal a strhl k pozornosti. V bujnosti rozmaru popadl najednou housličky mé dcery, tuze pěkný, drahocenný nástroj, koupený u nás na jarmarce pro první počátky učení a nepochybně více tenkrát pro hračku.

»Pan Vrchlický bude hrát teď na housle!« — vyvoláno dětským řevem lákavé číslo programmu.

»Vždyť ani neumí,« ozvala se bídná pochybovačnost a nedůvěra lidská.

Ale děti — kde pak! Umí — neumí. Po ničem se netázaly, ani nehloubaly. »Hrajte!« volaly. Aby nehrál, když ony si to přejí. A pan Vrchlický! — —

A Vrchlický už hrál. »Já mám koně, vrany koně« — spustil na vodňanských jarmarečních stradivarkách. Hrál nejen rukama, ale celým tělem. Shýbal se až k zemi, jako když s těmi úpícími zvuky nástroje plazí se po zemi a zas se vztyčoval, prohýbal — — »Já mám koně, vrany koně, to jsou koně my« — —

»Nu, tak dál! To není ještě konec« — ryčně pobízelo bezohledné publikum.

Než — tady asi je nějaká zvlášť těžká hudební pasáže. Koncertista jaksi začal kobrcat. »Až já jim dám ovsa« — opakoval však už sebevědomě nebezpečné takty, na kterých se lámalo jeho dávno zapomenuté školní učení — »budou skákat hopsa« — —

»Hopsa! Hopsa!« — jásaly děti.

Vrchlický mezi nimi. Hopsa! Hopsasa! — vyskakoval s dětmi, křepčil.

A pořád hrál, jakoby to nově objevené umění samotnému bylo se zalíbilo. »Já mám koně« — —

Jak starý cigán hrající se tvářil. »Jaj Boga, preboga . . . « vzdychal a šílil na těch skřipkách — i »svoju bědnú dušu« jako když vléva do nich a vdechuje, zaklíná ji do fantastické improvisace, do níž přešla prostá národní píseň. Čert vezmi všechny obtíže techniky, když člověk jako Vrchlický chce jednou zahrát na housle! —

Nebožtík Mokrý vrátiv se právě odkudsi z cesty, přivezl salonní ohňostroj. Hodinu už se mořil se zkouškami na chodbě, aby vše dobře dopadlo. Celý dům zasmradil svým salonním ohňostrojem.

Najednou se otevřely dvéře do pokoje. Efekt fenomenální. Rakety litaly do výše, slunce se točilo, červený, modrý a bílý bengál ozářil koncertistu. A děti kolem něho nadšením prorážely nebesa . . .

Škoda, že nebylo po ruce přístroje fotografického. Pokusil jsem se po letech aspoň perem zachytit obrázek jistě vzácný — Vrchlického jako houslistu báječným úspěchem nošeného . . .

·o·

JUDR. R. J. KRONBAUER:

C. k. policejní ředitelství pražské a Vrchlického překlad „Fausta“.

Trochu neobvyklý titul — ale jinak tomu není. Policejní ředitelství pražské alarmovalo k vůli ztracenému rukopisu Jar. Vrchlického celou svou armádu policejních strážníků a tajných policistů, kteří po celých čtyřiadvacet hodin běhali po Praze, po všech předměstích a hledali ztracený rukopis, překlad celého prvního dílu Götheova »Fausta«. Myslím, že pražská policie podobného ušlechtilého úkolu dosud neměla a hned tak asi míti nebude. Páni z policie se tužili a rukopis našli — k největšímu překvapení Vrchlického samotného, jenž se již naprosto vzdal naděje, že objemnou knihu, mající rozměry menšího missálu, ještě jednou spatří. Je to drobná, ale zajímavá episodička, kterou povím tak, jak jsem ji slyšel částečně od básníka samého a jak mně byla doplněna v úřadovně c. k. vládního rady pana Oliče, kde jsem natrefil velmi pestrou společnost. Byla tu řada znalců, na stole spousta drahocenných šperků, pocházejících ze Svatováclavské záložny, dva Brožíkovy obrazy, Chittussiho krajinka, harmonium, laterna magika a spousta jiných předmětů. Nevím, má-li pan vládní rada o českých literátech tak lichotivé mínění, že mají k disposici tisíce — ale faktum je, že mně z pozůstalosti nebožky Svatováclavské záložny se zvláštním úsměvem nabídl ke koupi krásný náramek s velikými brillanty v odhadní ceně — 6000 K! Abych vyvaroval všemu nedorozumění, podotýkám, že jsem náramku — nekoupil. Šéfovi bezpečnostního oddělení jsem hned předem řekl, že nepřicházím, jak se před lety, když jsem ještě býval novinářem, často stávalo, pro detajly o nějaké sensační vraždě nebo o krádeži, ale že přicházím se zeptat, jak to bylo s tím ztraceným a nalezeným překladem »Fausta« od Vrchlického. »Faust . . Faust . .,« rozpomínal se náčelník bezpečnostního oddělení . . . »počkejte . . . ano . . . ano . . . vzpomínám si . . . je tomu už hromádka let, co byl pan Jaroslav Vrchlický

u mne.« Počkal jsem nějakou chvilku v novinářském kabinetu, až bylo jednání v záležitosti záložny u konce, opatřil si nějaké podrobnosti a tak se šťastně dostávám k vylíčení příběhů o ztraceném rukopisu. V červenci roku 1888. čekal na Vrchlického před domem mladý, asi čtyriadvacetiletý muž. Zastavil mistra, červenal se, něco koktal, čemu Vrchlický nerozuměl a proto vyzval neznámého muže, aby se s ním odebral do bytu. Človíček ten počínal si prapodivně. Bylo na něm vidět, že se stydí a že je v rozpacích. Mistr byl v první chvíli toho mínění, že neznámý přišel požádat o nějakou podporu. Sáhl do kapsy, aby mu dal nějakou částku peněz. Neznámý se zapálil a rychle řekl: »Prosím . . . já přicházím požádat o nějakou práci. Byl jsem písařem u advokáta, ale byl jsem propuštěn, poněvadž moje místo dostal někdo jiný. Je to člověk z příbuzenstva chefova a proto jsem mu musel ustoupiti. Nemohu se nikde uchytiti a proto jsem přišel prosit o nějaké opisování. Mám písmo velice čitelné a přičiním se všemožně, abych svěřenou práci vykonal k Vašnostině naprosté spokojenosti.« Vrchlický si teprve nyní neznámého petenta důkladně prohlédl. Byl chudobně, ale čistě oblečen a obličej jeho byl velice sympathický. Na mistra udělalo dobrý dojem i to, že se zdrahal přijmouti almužnu. »Není to obyčejný pobuda,« pomyslil si. Ale co mu jenom dát? Jakou práci mu má svěřit? Mistr chodil chvilku po pokoji, přemýšlel, přemýšlel — ale opisovačských prací žádných neměl. V tom zavadil okem o svázaný první díl Goetheova »Fausta«, který knihař právě odvedl. Mistr rozevřel knihu svázaných svých rukopisů a ačkoliv nebylo třeba, aby byly opisovány, napadlo mu, že by mohl dáti mladému muži »Fausta« opisovat. »Víte co, pane, (nevěděl, jak se neznámý jmenuje a ani ve snu mu nenapadlo, aby se ho na to pozeptal) — opište mně tuhle »Fausta«. Nikterak to nespěcha . . . dosud jsem jej nemohl u žádného nakladatele udati . . . je toho hezká hromada a nějaký čas s tím budete mít co dělat.« Mladý muž popadl objemnou knihu, tlustou jako bibli, poděkoval za zálohu a zmizel. Vrchlický sedl ku práci, pracoval a na člověka, jenž odnesl »Fausta«, si už ani nevzpomněl. Minul měsíc,

minuly dva, minulo půl roku a opisovač »Fausta« se neobjevoval. Vrchlický si sice na něho několikráte vzpomněl — ale vzpomínka na rozpačitého človíčka jen tak mu vždycky kmitla prchavě hlavou. O »Fausta«, ač bylo všeobecně známo, že už jest celý přeložen (Vrchlický zatím překlad dokončil), se nikdo neucházel a nikdo o rukopis nestál. Asi rok na to, když se udála vylíčená příhoda, dopsal nakladatel p. Bohuslav Šimáček Jaroslavu Vrchlickému, že by »Fausta« svým nákladem vydal. Teď to teprvé Vrchlickým škublo. Kde je první díl »Fausta«? Jak se jmenuje ten člověk, jemuž jej před rokem tak neprozřetelně svěřil? Mistr úsilovně přemýšlel, neřekl-li muž ten tehdy svoje jméno. Nakladatel žádal, aby Vrchlický překlad dodal, ale jak jej jenom opatřit? Což se ten člověk ani o tom nezmínil, kde bydlí? Vrchlický k nemilému svému překvapení i podivení se přesvědčil, že rukopis vydal na zdař bůh člověku, o němž pranic jiného nevěděl, než že tak a tak vypadal . . . A to ještě jenom neurčitě a mlhavě. »Což abych ho hledal prostřednictvím inserátů a vyzval ho, aby mně »Fausta« ihned vrátil,« napadlo mistrovi. Neučinil toho a v duchu si sám sobě vycinkal, povzdechl si a shledav svoje pomůcky — trpělivě se pustil znova do práce a překládal první díl »Fausta« ještě jednou. V sobotu začal a hezký kus práce urazil. V neděli na to, když vyšel si jako obvykle se svými přátely na procházku, požaloval si jim a pověděl, jaká mrzutá nehoda ho stihla. Přátelé vyslechli podivnou příhodu s velikou účastí, radili, navrhovali, až jeden z nich připadl na dobrý nápad. »Víš co,« povídá Jaroslavu Vrchlickému . . . »navštiv policejního komisaře Oliče, vypověz mu všechno a možná, že ti rukopis opatří.« Vrchlický se druhého dne sebral a šel na policejní ředitelství. Mnoho naděje neměl a vůbec nerad tam šel. Co má jenom říci, až se ho bude komisař ptáti, čím je ten člověk, kde v té době bydlel, jak se jmenuje? Vždyť je přímo k neuvěření, že by někdo mohl býti tak roztržitý a zapomenouti na tohle se vyptat a dobře si to poznamenat. Ale šel, aby mu přátelé nevytýkali, že neposlechl dobré rady. Pan komisař důkladně se na všechno vyptal, mistr se musel rozpomínat, jak ne-

známý vypadal, co měl na sobě, jak mluvil, jak se choval, byl-li tlustý nebo hubený, vysoký, malý či prostřední, pan komisař si všechno zaznamenal a řekl konečně: »Pokusíme se o to . . . není to věc snadná — ale napneme všechny síly . . .«. »Nebude-li to za měsíc,« řekl Vrchlický na odchodu ». . . nebudu, pane komisaři, čekat a dám se do práce . . .« »Pokusíme se, aby to bylo hodně brzo,« ujišťoval policejní komisař. Za čtyřiadvacet hodin na to seděl Vrchlický ve své pracovně. Někdo zaklepal. Vešel člověk, jenž nesl cosi zabaleného. Byl to veliký balík. »Pan komisař Olič se dává poroučet,« vyřizoval detektiv . . . a posílá toho »Fausta«. Vrchlický spráskl úžasem ruce nad hlavou. »Fausta« mám,« psal Vrchlický svým přátelům — »z policie mně jej dnes poslali. Jak jej našli — ví sám Bůh . . .« Pan vládní rada mně dopodrobna vylíčil, jaké disposice tenkrát učinil, aby ztracený rukopis objevil. Nebudu ovšem celé to předivo všech možných opatření vylíčovat. Jen tolik povím, že rukopis »Fausta« byl nalezen ve skromném pokojíku chudičkého diurnisty v Nuslích. Byl zavřen v kufru a asi polovina byla již opsána. Mladý muž, jenž se strachem na celém těle tetelil, když ho vyslýchali, řekl, že byl upomínán o vojenskou taxu, že na ni neměl a že prchl z Prahy, aby měl s tou taxou pokoj. Rukopis Vrchlického i s opsanou partií uložil do kufru, aby se neztratil. Venku prý se uchytil a na rukopis zapomněl. — Ještě téhož dne putoval »Faust« do Šimáčkova nakladatelství.

VÁCLAV ŠTECH:

Vrchlický v Máji.

Štěstím Máje bylo, že se nikdy nesnížil na kliku. Stále věren svému úkolu: státi na stráži zájmu spisovatelského s t a v u — ve zdraví dočkal se rozvoje, o jakém jeho zakladatelé roku 1887. ani nesnili. Dokud zůstane tomuto

heslu věren, všecny střely se nad Májem málomocně svinou jako čajový lupen nad žhavou deskou.

Máj prospěch o s o b na zřeteli nemá — s t a v u spisovatelskému toliko slouže. Dnes sdružují se někteří mladí spisovatelé, zřejmě prohlašujíce, že chtějí jednotlivce svého organismu uplatniti — Máj nikomu takto nepomáhá. Přijímá ve svůj střed jedině spisovatele, který se už uplatnil. Není žebříčkem — trnitou cestu začátku musí míti již za sebou, komu Máj má vydati svědectví spisovatelství — stojí-li o to.

Přijímání členů děje se v Máji vždy hlavně se zřetelem, aby nebyl odmítnut povolaný. Úzkostlivě se debatuje, uvažuje a hlasuje v takových případech. Záporné votum výboru není pak slovem posledním. Nová kniha mění často situaci. Jsou také v Máji členové, kteří teprve při druhé a i třetí přihlášce byli přijati, když dokázali novou prací, že povyrostli.

Kdyby se Máj nadaným lidem uzavíral, prohrál by sympatie veřejnosti, která je největší oporou jeho práce. Také se dosud nestalo, že by bylo Máji bývalo vytknuto a dokázáno, že povolaného autora nepřijal. Tábor spisovatelův, jeho literární kredo, nazírání na svět, osoba jeho a politické vyznání je v Máji věcí vedlejší. Ideální volnost individua.

Proto nebývá v Máji krisí ani palácových revolucí. I největší otřes, který způsobilo před několika lety divadlo — zápalných raket pro umělecký svět vždy sklad nejnebezpečnější — šťastně Máj přestál. Protože pak na výborských židlích v Máji nikdo nelpí — jeť spíše vždy nouze o kandidáty — proto nikdy tu nebývá voleb nějak rozčilených.

Členové milují svůj Máj, za své středisko a pro všechny případy za jistou záštitu své činnosti jej považují. Tato láska zůstává, i když část členstva neprovází někdy sympatiemi některý krok spolku. Střetnutí osob nebo principů nebylo tedy dosud Máji zdrojem kalamit.

V Máji jsme si všichni r o v n i.

Professor vysoké školy, učitel, advokát, malý úředník, doktor, herec, kněz, voják — všichni nechávají přede dveřmi Máje své hodnostní odznaky, nebo své společenské okovy. Kolem téhož stolu use-

daji jako v rodině — kolem stolu, který nemá čelných míst.

Vrchlický chodí do Máje skoro od jeho počátků; již od časů, když se Máj se schůzemi svými potloukal po ruzných pokojících pražských restaurantů. Ve výboru zasedá od roku 1894, předsedou je od února 1901.

Nikdo cizí by neřekl, že tento skromný, do židle jako zapadlý muž je světoznámým básníkem, representantem určitého období české tvorby umělecké.

Vrchlický přicházíval do výboru v nejrůznějších chvílích. Stalo se, že přišel i z nějakého sezení nebo schůze, když v Máji brali na sebe účastníci svrchníky, strojíce se k odchodu. Přišel jako domů. Hned se všichni vrátili k milé besedě. Vrchlický se rád rozpovídá — to stojí za poslechnutí. Sta a sta literárních historek, anekdot a vzpomínek vyrojilo se již v těchto chvílích z jeho hlavy a daly podnět k novým pohovorům.

Spolkového aparátu Vrchlický ctitelem není. Klapot spolkových koleček přímo bezbožné poznámky jeho vyvolává. Proto za přítomnosti jeho pracovalo se vždy parou, aby již padla kýžená slova: »Tím — přátelé — schůze skončena!« a mohla počíti důvěrná beseda. Od těch dob, co Máji předsedá, svědomitě však debaty řídí, návrhy, repliky a dupliky shovívavě poslouchá — resumuje a hlasování trpělivě kontroluje — ale co si asi myslí — co si myslí?

Rovnosti v členském obcování Máje Vrchlický je strážcem nejbedlivějším. Sám výborný vypravěč — toliko v anekdotách nemívá vždy štěstí — umí býti též trpělivým posluchačem, kterážto ctnost ve spisovatelstvu právě příliš nebují.

Snad nikdo v Čechách tak všecko tisknuté nesleduje jako Vrchlický. Tvorba i její recense, překlady, studie, polemiky, zaslána — všecko putuje do Vrchlického paměti jako v systematický archiv. Ťuk otazky nejpodivnější vyprosťuje z obrovského a neselhávajícího lexikonu toho odpověď často až překvapující správnosti. Vznikne-li spor o některé znění nebo smysl, Vrchlický bývá skoro vždy nejspolehlivějším citátorem.

Avšak dlužno připojiti, že nikdy nikoho sám neupozorní, stal-li se kdo terčem nějakého útoku. Teprve, ozve-li se napadený sám, přesvědčujeme se, že Vrchlickému ani tu neuklouzlo nic.

Proti nájezdům je přímo očkován. Polemické přiboudliny našich tiskových bahnisk nervů jeho se málokdy dotknou. — Při tom je zajímavo, kterak obrovská paměť jeho umí posloužiti srovnáním úsudků téže osoby — srovnáním, které dokazuje často až komickou protilehlost. O kritikách mluvívá se však v Máji zřídka a i pak jen s humorem, protože každého slůvka známe obyčejně pravé důvody a příčinu.

Když jsme založili Nakladatelské družstvo Máje a po vysilujících již nekonečných úradách a namahavých přípravách strojili se v září minulého roku vykročiti do světa s týdenníkem a knihami — vznikla obava, aby osoby v čelo postavené nepopadla závrať, až se na ně sesypou střely, o jichž kalení se všech stran nás docházely zvěsti. Podnik byl tak ohromný, tak nový a tak významný — proto i zbraně proti němu kuly se na zvláštních ohništích. Že si budeme museť vydupávati cestu i hlubokým blatem — bylo již nepochybno. Sváží-li těm u kormidla ruce polemiky, co bude s korábem?

Vrchlický — znalec literárních nervů — pronesl tu rozumné slovo, aby naše první výzva nečetla reptilních listů. Dále ustanoveno, aby nikdo neupozorňoval řadu v čele na útoky. Byly obavy, aby při ohromné zodpovědnosti nebyla podlomena tímto způsobem energie osob, které koráb vedly. Jenom dobře očkovaní námořníci četli listy z nájezdů se živící a dávali na pravé místo dle toho pokyny. Tak jsme cedili bahno.

Vrchlický nám v těch horkých dnech, kdy jsme skočili tak směle do tmy, byl nesmírnou oporou. Věrně a přátelsky při nás stál. On, kterému žádná organisace spisovatelská ničeho již nedá, pokládal za čestnou povinnost pomáhati při největším pokusu osamostatnění českého literárního péra. Je poután smlouvami a různými vztahy skoro při všem i při tom, co ještě napíše — ničeho již u nás nezíská, ba, že tak mužně s námi jde, přináší dobré věci oběti, o kterých vědí jenom nejzasvěcenější . . .

Vytrval, když naši palubu chvílemi pro zlou pěnu nebylo ani vidět — nestříkala jenom z reptilií — mnoho síly propůjčil nám tím ve chvílích, kdy jsme dítě své lásky sotva stačili již zvedati nad plameny — nikdy mu toho nezapomeneme!

Byly i obavy, že dokonce spolku Máji vzniknou z odvážného podniku našeho nepříjemnosti, neboť vynalézavost odpůrců neznala chvílemi již hranic. Myslím, že jediná osoba Vrchlického, který je tím časem předsedou Máje, stala se záštitou spolku pro české spisovatelstvo dnes již nenahraditelného.

Proto na listy kroniky o rozvoji spisovatelské otázky u nás patří jméno Vrchlického ve zlatě.

·ọ·

Drobnosti.

Rodiště Vrchlického.

Vysoce zajímavou novinkou, která teprve při padesátých narozeninách mistrových vychází na světlo, je, že se asi náš básník v Lounech — n e n a r o d i l. Velice opatrně zmiňuje se o tom autor životopisu oslavencova v této publikaci, napovídaje, že není vyloučeno, že Emil Frida vkročil do života na cestě mezi Slaným a Louny. Neradi bychom vnášeli jablko sporu mezi tato dvě pokročilá města nebo po případě hromádku jablek této úrody zvětšovali — ale svědomitost kronikářská velí nám přinésti tuto zprávu, byť bychom ji pro krátkost času nemohli bohužel již zkontrolovati. Také objevuje se, že datum narození Vrchlického je sporno; až dosud počítal se za den narození jeho 16. únor, jiní kladou je nyní na 17. únor 1853.

Z dětství Vrchlického.

V Slaném vede k Františkánskému klášteru z města postranní cesta mezi několika budovami. Vznikla tím, že v 17. věku spáleništěm dvoru v třicetileté válce

opuštěného, naměřili tuto kratší cestu chodci ke hřbitovu při kostele utrakvistů, z něhož v době pobělohorské stal se klášter. Staleté lípy stíní tuto cestu. Jedna z nejmohutnějších ozdobena je primitivním obrázkem Jesulátka na dřevěné desce. Staří pamětníci vypravují, že obrázek je votivním dárkem matky Jaroslava Vrchlického. Slíbila jej prý v bolestných obavách o život tohoto dítěte, které v Slaném z nemoci do nemoci klesalo, když jednou vzdávali se lékaři nad ním již vší naděje. (»Mater dolorosa« v knize »Z hlubin«).

Libreta Jaroslava Vrchlického.

Celkem jich mistr napsal sedm a to »Švandu Dudáka« pro K. Bendla, »Sv. Ludmilu« a »Armidu« pro Antonína Dvořáka, »Bouři« pro Zd. Fibicha, »Krále a sedláka« pro O. Nedbala, »Jessiku« skládá Jos. Foerster ml. Hudební průvod ke II. dílu »Trilogie o Simsonovi« píše V. J. Novotný. Jedině na libreto »Sv. Vojtěch« nikdo hudby nekomponuje.

Z časových básní Jar. Vrchlického.

došla největšího ohlasu a rozšíření báseň »Pantheon«, vydaná ve prospěch stavby Národního divadla r. 1880. a 1883, uveřejněná později (r. 1890.) v »Hlasech v poušti«. Báseň tato vynesla pro účel, jemuž byla věnována, veliké částky a byla velice často deklamována.

Dramata Jaroslava Vrchlického,
jež dosáhla největšího rozšíření a obliby.

Na prvním místě sluší tu ovšem jmenovati rozkošnou historickou veselohru »Noc na Karlštejně«, jež do této doby měla na Národním divadle sedmdesát sedm repris a mimo to byla bezpočtukráte hrána na venkově. Mimo tuto hru častěji hrány byly »Námluvy Pelopovy«, »Soud lásky«, »Rabínská moudrost«, »Exulanti« (poslední dvě hry hrány byly zvlášť velmi často na venkově). Vedle »Noci na Karlštejně« nej-

častěji sehrána byla na venkovských divadlech »Závěť Lukavického pána« a aktovka »K životu«, která i knihově vykazuje znamenitý úspěch — byloť první vydání během týdne rozprodáno. Z ostatních děl tiskem již vyšla a vychází celá řada ve 2., částečně ve 3. vydání. Vrchlický vydal celkem tiskem dvacet sedm her, z nichž docela nepovšimnuta správou Národního divadla zůstala »Trilogie o Simsonovi«.

Noc na Karlštejně.

Tato veselohra Jar. Vrchlického, dosáhla z českých činoher největšího počtu repris na Národním divadle. Až dosud dočkala se 77 představení. Máme po ruce výkaz za prvních 69 her, z něhož vysvítá, že večer byla tři představení mimo předplacení a 41 v předplacení, 25 pak odpoledne. Přijalo se na hry ty v Národním divadle přímo 57.877 K a na předplatních kvotách 36.900 K, celkem 94.777 K. Dnes je ovšem již překročen stotisícový zenit.

Jar. Vrchlický v redakci České poesie XIX. věku.

Vydati velkou českou anthologii České poesie za posledních sto let, bylo myšlénkou Vrchlického již od dob jubilejní výstavy, kdy třeba neuspořádána, objevila se zrakům překvapeného obecenstva sbírka českých knih belletristických v imposantní číslici. Myšlénky jeho ujal se Máj, a Vrchlický vstoupiv do redakční komise, odevzdal jí celý svůj materiál, opisy spousty básní, které sám svým nákladem již pořídil. Často několikráte v témdni a dlouho do noci (celé dlouhé básně se tu předčítaly) zasedala tato komise redakční, a Vrchlický vydržel vždy až do konce, neumdlévaje a neztráceje humoru. Jeho úžasná znalost české poesie často až ohromovala ostatní členy redakce. Z nejstarších i zapadlých básníků dovedl z paměti citovati celé verše, upamatovával se živě, kde a kdy která báseň prvně byla tištěna. A jak se až dětinně těšil, když některou méně známou báseň podařilo se do anthologie zachrániti a jak tížilo jeho srdce, měl-li

někdo býti škrtnut a vynechán! Znovu a znovu se vracel k odloženým těm básním a bázeň, že snad někomu výborem způsobí se lítost, byla by jej málem pohnula již k tomu, aby z redakce vystoupil. Než vytrval přece, a tak velkou pětidílnou anthologii Česká poesie XIX. věku, již Máj u J. R. Vilímka vydal, a jež v leckterém směru byla již poesii české s prospěchem, přičísti je také k velikým zásluhám Vrchlického.

Co bylo z děl Jaroslava Vrchlického přeloženo.

Do polštiny přeložil Miriam: Drahomíru, Juliana Apostatu, Soud lásky, V sudě Diogena a mimo to velmi mnoho básní. Bronislav Grabowski: Anthologii z básní Jaroslava Vrchlického; M. Konopnická přeložila velmi mnoho básní, rovněž Gomulicki; do dánštiny přeloženy od Joh. Marera »Barevné střepy«, s předmluvou Jiřího Brandesa; do švédštiny přeložil Alfr. Jensen: »Kovář a smrt« a velmi mnoho básní; do němčiny přeložili: Grün: Gedichte, Lyrisches und Episches, Farbige Scherben, Neue farbige Scherben, Hippodamia, Rabbi Löw (Rabínská moudrosť), Im Fasse des Diogenes (Salon); Adler: Gedichte (Reclam), Albert: Poesie aus Böhmen, 2. díl je věnován celý Jaroslavu Vrchlickému; Breisky: Minnehof (Soud lásky); Boos-Waldek: Gedichte (otisk z »Prager Zeitung«); Fürth: Dichterporträts (v tisku), Boos-Waldek: Bar Kochba; Kwaysser: Gedichte (Auswahl). Spačil-Žeranovský: Vittoria Colonna (v tisku). Mnoho básní a zvlášť prosy Vrchlického přeloženo bylo do maďarštiny, ruštiny, srbštiny, chorvatštiny hlavně v časopisech.

OBSAH.

